

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΜΑΪΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΤΑ ΣΥΜΑΪΚΑ

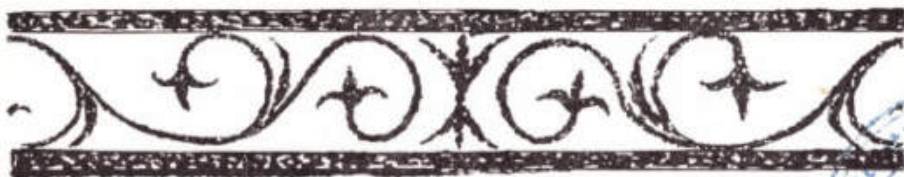
ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΤΟΜΟΣ Γ'

ΑΘΗΝΑΙ
1977

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ

ΑΡΧΑΪΣΜΟΙ ΣΤΟ ΣΥΜΑΪΚΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ

**Αφιερώνεται στον αείμνηστο Καθηγητή
ΝΙΚΟΛΑΟ ΑΝΔΡΙΩΤΗ*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ μελετητὴς τῆς νεοελληνικῆς διαλεκτολογίας¹ καὶ ἰδιαίτερα τῶν ιδιωμάτων ἐκείνων ποὺ ἀκούονται σὲ τόπους, οἱ ὁποῖοι γεωγραφικὰ βρίσκονται στὴν περιφέρεια τοῦ ἑλλαδικοῦ γλωσσικοῦ χώρου, διαπιστώνει ὅτι στὰ ιδιώματα αὐτὰ ἔχει διατηρηθεῖ ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς λέξεων ἀπὸ τὴν ἀρχαία γλῶσσα μας καὶ τὶς θυγατέρες της, τὴν ἑλληνιστικὴ κοινὴ καὶ τὴ μεσαιωνικὴ. Ἀπὸ τὶς λέξεις αὐτὲς πολλὰς τὶς συναντοῦμε μὲ τὴ γλωσσικὴ μορφή καὶ τὴ σημασία ποὺ εἶχαν στὴν ἀρχαία μας γλῶσσα καὶ τὶς θυγατέρες της. Ὅμως δὲν εἶναι λίγες ἐκεῖνες ποὺ παρουσιάζονται παραλλαγμένες. Ἐπιπλέον πολλὰς εἶναι ἄγνωστες στὴ νεοελληνικὴ κοινὴ, ἐπειδὴ στὴ διαδρομὴ τῶν αἰώνων εἶχαν παραχωρήσει τὴ θέση τους σὲ ἄλλες συνώνυμους.

Οἱ λέξεις αὐτὲς μὲ τὴν ἀρχαϊκὴ προέλευση, ποὺ παραλλάσσουν ἀπὸ διάλεκτο σὲ διάλεκτο ἢ τὶς συναντοῦμε μόνον σὲ ὀρισμένο ἰδίωμα, χαρακτηρίζονται μὲ τὸν ὄρο «διαλεκτικοὶ ἀρχαϊσμοί». Τέτοιους ἀρχαϊσμοὺς περιέχει ἄφθονος καὶ τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Σύμης. Καὶ εἶναι εὐλόγο, ἀφοῦ τὸ νησί αὐτὸ βρίσκεται στὴν περιφέρεια τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου καὶ ἡ ἐπιστῆμη τῆς γλωσσολογίας δέχεται ὅτι οἱ περιφερειακὲς περιοχὲς μιᾶς γλωσσικῆς ἐπικράτειας εἶναι περισσότερὸ ἀρχαΐζουσες καὶ περισσότερὸ συντηρητικὲς ἀπὸ τὶς κεντρι-

1. Ὁ Martin Crusius στὴν «Turcograecia» του (1584) ἀνεβάζει τὸν ἀριθμὸ τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων, περιλαμβάνοντας ἀσφαλῶς καὶ τὰ ἐπιμέρους ιδιώματα, σὲ περισσότερες ἀπὸ ἐβδόμηντα. Βλ. Nicolaos Andriotis, *Lexicon der Archaismen in neugriechischen Dialecten*, Wien 1974, σ. 5.

κές της περιοχές. Καί συμβαίνει αυτό, ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι τῶν περιφερειακῶν περιοχῶν, καθὼς βρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τὶς κεντρικές, οἱ ὁποῖες ὁμῶς καθορίζουν μὲ τρόπο ἀποφασιστικὸ τὴ γλωσσικὴ ἀλλὰ καὶ κάθε ἄλλη ἐξέλιξη στὴν ἐπικράτεια, δὲν ἔρχονται σὲ στενὴ ἐπαφὴ μαζί τους, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐπηρεάζονται λιγότερο ἀπὸ τὴ γλωσσικὴ ἐξέλιξη πού ἔχει συντελεστεῖ σ' αὐτές¹.

Ἡ ἀφθονία τῶν διαλεκτικῶν ἀρχαϊσμῶν στὸ ἰδίωμα τῆς Σύμης σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν προσπάθεια πολλῶν, εἰδικῶν καὶ μὴ, νὰ ἀναζητοῦν ἀρχαία προέλευση σὲ κάθε συμαῖκὸ ἰδιωματισμὸ, μὲ συνέπεια νὰ ὑποστηρίζονται στὰ σοβαρὰ ἀνεπίτρεπτες ἐπιστημονικὰ ἐτυμολογίες², μὲ εἶχαν ὀδηγήσει, ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, νὰ ἐπιδιοθῶ στὴ συγκέντρωση καὶ τὴν ἐτυμολόγησή τους. Πηγές γιὰ τὴ συλλογὴ τοῦ ὕλικου εἶχα τὰ γλωσσάρια, τὰ παραμῦθια, τὶς παροιμίες καὶ κάθε ἄλλο σχετικὸ ὕλικὸ δημοσιευμένο σὲ βιβλία, περιοδικὰ ἢ ἐφημερίδες καὶ ἐπιπλέον τὸν παροιμιακὸ θησαυρὸ πού ἀπὸ καιρὸ εἶχα ἀρχίσει νὰ συγκεντρώνω μὲ σκοπὸ νὰ παρουσιάσω τὸ συμαῖκὸ παροιμιολόγιο. Ἰδιαίτερα πολύτιμες ὑπῆρξαν οἱ συλλογές καὶ τὰ μελετήματα τῶν Χαβιαράδων, Δημοσθένη καὶ Νικήτα, καὶ τοῦ πατέρα μου, ἀείμνηστου πρωτοπρεσβύτου Σωτηρίου Καρανικόλα. Ὅμως τὴν παρώθηση νὰ παρουσιάσω τοὺς συμαῖκούς ἰδιωματικούς ἀρχαϊσμοὺς μοῦ τὴν ἔδωσε ὁ φίλος γλωσσολόγος, ἀείμνηστος Νικόλαος Ἀνδριώτης. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἄλλωστε καὶ ἐπειδὴ οἱ γλωσσολογικὲς του ἐργασίες καὶ τὰ λεξικά του ὑπῆρξαν σὲ πολλές περιπτώσεις πολὺτιμος βοηθὸς μου στὴν ἐτυμολόγησι τῶν συμαῖκῶν ἰδιωματικῶν ἀρχαϊσμῶν, τοῦ ἀφιερῶνῶ αὐτό μου τὸ μελέτημα.

Ἡ συλλογὴ μου θὰ μπορούσε νὰ εἶναι πλουσιότερη ἀπὸ τὴν ἀποψὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν λημμάτων, ἂν εἶχα περιλάβει σ' αὐτὴν ὅλους τοὺς ἰδιωματισμοὺς πού προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀρχαία μας γλῶσσα καὶ τὴν ἑλληνιστικὴ κοινὴ καθὼς καὶ ἐκείνους πού ἡ προέλευσή τους ἀνάγεται στὴ μεσαιωνικὴ μας γλῶσσα³. Ὅμως ἔκρινα σκόπιμο νὰ ἀποκλείσω πολλοὺς πού προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀρχαία καὶ τὴν ἑλληνιστικὴ κοινὴ καί, ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, ὅλους ἀπὸ τὴ μεσαιωνικὴ. Τοὺς πρώτους εἶτε γιὰτὶ ἔχουν ἐνταχθεῖ στὴ νεοελληνικὴ κοινὴ, ἔστω καὶ ἂν στὸ συμαῖκὸ ἰδίωμα παρουσιάζονται μὲ κάποιες φωνητικὲς διαφορές, εἶτε γιὰτὶ τοὺς συναντοῦμε καὶ σὲ ἄλλα ἰδιώματα καὶ μάλιστα μὲ τὴν ἴδια γλωσσικὴ μορφή ὅπως καὶ στὸ ἰδίωμα τῆς Σύμης, καὶ τοὺς δευτέρους

1. Πρὸς Ν. Nicolaos Andriotis, ἑ.δ. σ. 10.

2. Βλ. Νικήτα Χαβιαρά, Συμαῖκα Ἀνάλεκτα, Τὰ Συμαῖκα τ. Β' (1974) σ. 130 - 131, ὅπου δίνεται ἡ ἐσφαλμένη ἀλλὰ καὶ ἡ σωστὴ ἐτυμολογία τῶν τοπωνυμίων: τὸ Νημοράκι καὶ ἡ Νουλιὰ καὶ τῆς λέξεως: τὰ μαῖδιά.

3. Παρουσιάζω 260 ἀπὸ τὴν ἀρχαία, 80 ἀπὸ τὴν ἑλληνιστικὴ κοινὴ καὶ 21 ἀπὸ τὴ μεσαιωνικὴ καὶ χρησιμοποιοῦ τὶς ἀκόλουθες βραχυγραφίες: ἀρχ. γιὰ τοὺς ἰδιωματισμοὺς πού προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀρχαία, μετγ. γιὰ ὅσους προέρχονται ἀπὸ τὴν ἑλληνιστικὴ κοινὴ καὶ μsn. γιὰ ὅσους ἔχουν προέλευση μεσαιωνικὴ.

κυρίως ἐπειδὴ ἡ ἡλικία τους δὲν εἶναι πάντοτε μεγάλη ἢ ἐπειδὴ δὲν ἔμουν ἀπόλυτα βέβαιος γιὰ τὴν ἐτυμολογία τους. Ἔτσι δὲν περιέλαβα π.χ. ἰδιωματικούς ἀρχαϊσμούς, ὅπως οἱ ἀκόλουθοι: ἀμοσκάλη, ἀστροπελέκ'ι, βογούδζω, βλοῶ, γδέρω, γρονίδζω, δακ-κ'ῶ, καύγω, 'μολοῶ, 'ξοριδζω, 'περετῶ, 'ποφαίνομαι, χ'έρα, χριοφελέτης κ.π.ξ.

Ἡ παράθεση τῶν λημμάτων γίνεται, ὅπως εἶναι ἄλλωστε εὐλογο, μετὰ ἀλφαβητική. Κάθε λῆμμα παρατίθεται στὴ φωνητική μορφή ποὺ μᾶς παραδίνεται στὸ ἰδίωμα καὶ στὴ συνέχεια καταχωρίζεται ἡ σημασία του μέσα σὲ παρένθεση. Σὲ ἄλλη γραμμὴ παραθέτω μία ἢ δυὸ φράσεις παρμένες ἀπὸ τὴν καθημερινὴ φυσικὴ καὶ ἀβίαστη ὁμιλία τοῦ λαοῦ· ἔτσι ὁ ἀναγνώστης συλλαμβάνει πληρέστερα τὴ σημασία κάθε ἰδιωματισμοῦ καὶ ἐπιπλέον, ἐπειδὴ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ δίνονται περισσότεροι τύποι, διευκολύνεται ὁ εἰδικὸς μελετητὴς τοῦ ἰδιώματος. Ὅπου ὅμως ἡ κατανόηση εἶναι εὐχερὴς δὲν παρατίθεται φράση. Στὰ ὀνόματα π.χ. τῶν ψαριῶν ἢ τῶν φυτῶν σημειώνεται ἡ ὀνομασία τους στὴ νεοελληνικὴ κοινὴ (ὁ ἀθιάς = τὸ ψάρι μαγιάτικο, τὸ βογούλι = τὸ φυτὸ τὸ γογγύλι) καὶ ἡ ἐτυμολογία (τὸ ἀρχ. ὁ ἀνθίας, τὸ ἀρχ. ἡ γογγύλη) χωρὶς τὴν παράθεση φράσεως. Τέλος σὲ ἄλλη γραμμὴ δίνω τὴν ἐτυμολογία τοῦ ἰδιωματισμοῦ. Προσθέτω ὅτι τὰ λήμματα εἶναι ἀριθμημένα καὶ ὁ ἀριθμὸς τους σημειώνεται στὸ δεξιὸ μέρος τῆς γραμμῆς ὅπου εἶναι ἡ ἐτυμολογία.

Τῇ συλλογῇ συμπληρώνει εὐρετήριο ποὺ περιέχει μετὰ σειρά ἀλφαβητικὴ τίς ἀρχικὲς λέξεις (ἀρχαῖες, ἑλληνιστικὲς καὶ μεσαιωνικὲς), ἀπὸ τίς ὁποῖες ἐτυμολογοῦνται οἱ ἰδιωματικοὶ ἀρχαϊσμοὶ τῆς συλλογῆς. Καὶ γιὰ νὰ μπορεῖ ὁ χρήστης τοῦ εὐρετηρίου νὰ ἀνατρέχει στὴ συλλογῇ, γιὰ νὰ βρεῖ μετὰ ποιά γλωσσικὴ καὶ φωνητικὴ μορφή καὶ μετὰ ποιά σημασία παραδίνεται ὁ ἀντίστοιχος σὲ κάθε λέξη τοῦ εὐρετηρίου ἰδιωματισμός, παρατίθεται δίπλα σὲ καθεμίᾳ ἀπὸ τίς λέξεις αὐτὲς ὁ ἀριθμὸς μετὰ τὸν ὁποῖο ὁ ἰδιωματικὸς ἀρχαϊσμός βρίσκεται καταχωρισμένος στὴ συλλογῇ.

Γιὰ τὴν πιστότερη ἀπόδοση τῆς φωνητικῆς τῶν ἰδιωματισμῶν χρησιμοποιοῦνται λατινικοὶ χαρακτήρες καὶ ἄλλα σύμβολα. Συγκεκριμένα χρησιμοποιοῦνται: 1) οἱ λατινικοὶ χαρακτήρες b, d, g γιὰ τὰ ἄρρινα συμφωνικὰ συμπλέγματα μπ, ντ, γγ, 2) τὰ σύμβολα κ', π', τ' γιὰ τὰ δασύπνοια χ, φ, θ, 3) τὸ σύμβολο κ' γιὰ τὸ φθόγγο ποὺ προφέρεται ὅπως τὸ ἰταλικὸ c πρὶν ἀπὸ τὸ e καὶ τὸ i καὶ 4) τὸ σύμβολο χ' γιὰ τὸ φθόγγο ποὺ προφέρεται σὰν παχὺ σ, δηλαδὴ τὸ γαλλικὸ ch. Παύλα ἀνάμεσα σὲ δυὸ ὅμοια σύμφωνα δηλώνει πὼς ἀκούονται καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ σύμφωνα καὶ ἀνάμεσα σὲ δυὸ λέξεις φανερώνει συνεκφορά. Τέλος ἀπόστροφος στὴν ἀρχὴ λέξεως σημαίνει πὼς ἔχει ἀποβληθεῖ τὸ ἀρχικὸ φῶνημα (φῶνην ἢ σύμφωνο). Ἀποβολὴ ἐπίσης δηλώνει καὶ ἡ ἀπόστροφος στὸ τέλος λέξεως.

ΟΙ ΑΡΧΑΪΣΜΟΙ

ἄβρων-νιά, ἡ (= τὸ ἀγριόκλημα).

«Ἐχ'εἰ σου τὸ πορβόλιμ-μας ἄβρων-νιές! (Θ)ὰ πάω θέλω (ν)ὰ τίς-ι-ἔι-νεσπάσω» (= νὰ τίς ξεριζώσω)· βλ. τῇ λ. **ξινεσπῶ**.

Τὸ μτγν. ἡ βρυνονία καὶ τὸ ἀρχ. ἡ βρυνώνη.

1

ἄγειό, τὸ (= τὸ δοχεῖο· ἔτσι λέγεται καὶ τὸ δοχεῖο τῆς νύχτας)· τὰ **ἄγειά** (= οἱ ἀποσκευές).

«Ἡῤρα-γαί τ' ἄγειόν-(ν)ὰ βάλου-δὲ ξίδι» (παροιμία).

«Μῆν-ι-ξιάσεις (ν)ὰ βάλεις τ' ἄγειό στοδ-διάδρομο» (= μὴν ξεχάσεις νὰ βάλεις στο διάδρομο (στο χῶλ) τοῦ σπιτιοῦ τὸ δοχεῖο τῆς νύχτας).

«Ἐμά(ζ)εψε-δ' ἄγειά του (τίς ἀποσκευές του) κ' ἔφυε».

Τὸ ἀρχ. τὸ ἀγγεῖον.

2

ἄγόρφι, τὸ (= γυναικεῖο κόσμημα ποῦ φοριόταν στὸ στήθος).

«Ἐχ'εἰ ἄγόρφι-γαί σταυρό» (= φορεῖ τὰ δυὸ αὐτὰ κοσμήματα).

«Ποῦ πᾶς ἄγόρφιν-(ν)ὰ κρυφτεῖς, ποῦ πᾶς σταυρὲ νὰ γιώσεις» (μοιρολόι)·

βλ. τῇ λ. **γιών-νω**.

Ἀπὸ τὸ μτγν. ἐπίθ. **ἐγκόλπιος**· τὸ οὐδέτερό του γιὰ οὐσιαστικό.

3

ἄγλαβή, ἡ (= τὸ προικοσύμφωνο).

«Ἐπῆ(γ)α στὸν-Ἐπίτροπο-γαί 'πογράψα-δὴν-ἄγλαβή».

Τὸ μτγν. ἡ ἐγλαβή καὶ ἡ ἐκλαβή.

4

ἄγύλα, ἡ (= ἡ γάμπα).

«Πονοῦμ-με οἱ ἄγύλες μου».

Τὸ ἀρχ. ἡ ἀγκέλη.

5

ἄδαρτε (= μόλις, πρὶν ἀπὸ λίγο).

«Ἀπολοργοῦ 'ρτε γῆ ἄδαρτε» (= εἶναι πολὺς καιρὸς ποῦ ἤλθε ἡ πρὶν ἀπὸ λίγο;)

Τὸ ἀρχ. ἐπίρρ. ἄρτι λεγόμενο δυὸ φορές: ἄρτι-ἄρτι > ἄδαρτε. Πρβλ. τὸ κατωϊταλικὸ ἄρταρτε (βλ. Δωδεκαν. Ἀρχεῖον, τ. Δ' σ. 147 σημ. 3). 6

ἀπάδαρτε (= ἀπὸ τώρα κι ἐμπρός).

Γιὰ τὴν ἐτυμολογία βλ. τῇ λ. ἄδαρτε.

7

ἀδγιαλοίστος-η-ο.

«Ἀδγιαλοίστον-(ν)ὰ σοῦ 'ρτει» (= νὰ σὲ βρεῖ κακὸ, τέτοιο ποῦ δὲν μπορεῖς νὰ τὸ φανταστεῖς)· κατάρα.

Τὸ μτγν. ἐπίθ. ἀδιαλόγιστος.

8

- ἀέλαμος**, ὁ (= τὸ φυτὸ ἢ μελίνη, τὸ κεχρί).
Τὸ ἀρχ. ἢ ἔλνμος. 9
- ἀελιά**, ἡ (= ἡ ἀγελάδα).
«Ἐχομε-γάτι ἀελίης! Δεκαπέδε ὁκ-κ' ἄδες βγάλ-λει ἡ καθεμνιά» (ἐνν.
γάλα τὴν ἡμέρα).
Ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ὁ ἀγελαῖος. 10
- ἀθερινός**, ὁ (= ἡ ἀθερίνα, εἶδος μικροῦ ψαριοῦ).
Τὸ ἀρχ. ὁ ἀθερίνος. 11
- ἀθιάς**, ὁ (= τὸ ψάρι μαγιάτικο).
Τὸ ἀρχ. ὁ ἀνθιάς. 12
- ἀθράκ'ι** καὶ **ῥράκ'ι**, τὸ (= τὸ κάρβουνο).
«Ἀβγα σύ, Φλεβάρη, νὰ ῥω γώ ὁ Μάρτης, ὁ παλουκ-κ' οκάφτης, (ν)ὰ
κάμω νιοῦς καὶ γέροδες (ν)ὰ κατουροῦ στὰ ῥράκ'ι» (παροιμία).
Τὸ ἀρχ. τὸ ἀνθράκιον. 13
- ἄθρο**, τὸ (= τὸ ἀνδραγάθημα).
«Ἐκαμε-βάλε (πάλι) τὰ ἄθρα του».
Τὸ ἀρχ. τὸ ἄθλον. 14
- ἀθροπεύγω** καὶ **ῥθροπεύγω** (= παίρνω τρόπους πολιτισμένου ἀνθρώπου).
«Πότε πηγὶ (θ)ὰ ῥθροπέψεις, κακόμοιρε; ῥΕ(γ)ινες ὀλάκ-κ' αἶρος (ὀλό-
κληρος, ὀλοκληρωμένος) ἄδρας!»
Τὸ ἀρχ. ἀνθροπεύομαι. 15
- αἰθόνα**, ἡ (= τὸ σπυρὶ ὁ καλόγηρος).
«Ἐβγαλα μνιάν-αἰθόνα στὴ-βλάτη!»
Τὸ ἀρχ. ὁ δοθιήν. 16
- αἶρα**, ἡ (= τὸ παράσιτο ποὺ φυτρώνει κοντὰ στὸ σιτάρι).
«(Ν)ὰ χωρίσεις τὴν-αἶραν-ἀπὸ τὸ σιτάρι».
«Τὸ σιτάρι-βοῦ μοῦ ῥδωκες ἦτογ-γεμάτον-αἶρες».
Τὸ ἀρχ. ἡ αἶρα. 17
- ἀκαμάτης**, ὁ (= ὁ τεμπέλης)· θηλ. ἡ **ἀκαμάτρα**.
«Ἐκάμναν-οἱ καματεροὶ νὰ ῥρουν-οἱ ἀκαμάτες» (παροιμία).
«Οἱ ἀκαμάτρες κ' ἰ οἱ λωλ-λές βρίσκου-δις μοῖρες τίς καλές» (παροιμία).
Τὸ ἀρχ. οὐς. ὁ κάματος μετ' ὁ στερητ. ἀ-. 18
- ἀκατέλυτος**, ὁ.
Τὸ μτγν. ὁ ἀκατάλυτος. 19
- ἀκατ-τ'ός**, ὁ (= ἡ γωνία τοῦ ματιοῦ στὸ ἄκρο τοῦ βλέφαρου).
Τὸ ἀρχ. ὁ κανθός. 20

ἄκ'ινιος καὶ **ἄκνιος** (= ὁ ὥριμος κυριολεκτεῖται στοὺς καρπούς).

«Ἀκ'ινια σταφύλ-λια» λέγεται ὁμοῦ καὶ «ἄκ'ινιο-dζουμάρι» (= τὸ ἀνε-
βασμένο ζυμαρί ποὺ εἶναι κατάλληλο γιὰ πλάσιμο). Πρβλ. καὶ τὴ
φράση: «ἄκ'ινια καὶ 'νιβατή» (λέγεται γιὰ μιὰ εὐσωμὴ καὶ γι' αὐτὸ
ὠραία γυναῖκα).

Τὸ ἀρχ. ἐπιθ. **ἀκμαῖος**.

21

ἄκ-κ'έργιος, ὁ (= ὁλόκληρος).

«Εἶναι-bγιόν- ἄκ-κ'έργιο-bαιδάκι(ν)».

Τὸ ἀρχ. ἐπιθ. **ἀκέραιος**.

22

ἀκουή, ἡ (= ἡ φήμη, καλὴ ἢ κακὴ ἀλλὰ κυρίως κακὴ).

«Τὴν-ἀκουήμ-μου 'γροίικας τη, στὸ-γόρφος-σου τί μ' ἔβαλ-λες»; (= ἀφοῦ
ἤξερες ποιά ἤμουν, γιατί μὲ συναναστρέφουσιν;) παροιμιακὴ φράση.

Τὸ ἀρχ. ἡ **ἀκουή** καὶ ἡ **ἀκοή**.

23

ἄκουρος (= ὁ ἀκούρευτος).

Τὸ ἀρχ. ἐπιθ. **ἄκουρος**.

24

ἀλακάτη, ἡ (= ἡ ρόκα).

Τὸ ἀρχ. ἡ **ἡλακάτη**.

25

ἄλετρο, τὸ (= τὸ ἀλέτρι).

Τὸ ἀρχ. τὸ **ἄροτρον**.

26

ἄλεφρός (= αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι βαρὺς· μεταφορικὰ σημαίνει τὸν ἀνόητο).

«Σά-bολὺν-ἄλεφρός μοῦ φαίνεται».

Τὸ ἀρχ. ἐπιθ. **ἐλαφρός**.

27

ἀλιδώνα, ἡ (= εἶδος χταποδιοῦ μὲ μακριὰ πόδια καὶ κρέας πολὺ μαλακό·
δὲν τρώγεται).

«Μάνα κ'ὶ ξουτη ἡ ἀλιδώνα» (λέγεται γιὰ γυναῖκα μὲ μεγάλα πόδια καὶ
ἄνοστη).

Τὸ ἀρχ. ἡ **ἐλεδώνη**.

28

ἄλός, ὁ (= τὰ ἐντόσθια ψαριῶν π.χ. σκάρου ἢ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς πίνας, στὰ
συμαῖκα «σπίν-νας», ἢ τοῦ κοχλιοῦ, στὰ συμαῖκα «χοχλιοῦ», διατη-
ρημένα μέσα σὲ ἄλμη, ὅποτε ἔχουμε «σκαράλο», «σπιν-νόαλο ἢ
σπιν-νάλ-λο», «χοχλιοῦ-αλο» κ.τ.δ.).

«Πάν-νε νὰ πάρεις ἄλό. "Ο,τι εὔρεις· γῆ σπιν-νάλ-λο, γῆ χοχλιοῦ-αλο, γῆ
πατελ-λινόαλο».

Ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἄλς-ἄλός = τὸ νερὸ τῆς θάλασσας μὲ ἀπλολογία (βλ. καὶ

Ἀν. Καρναστάση, στὸν τόμο αὐτό, σ. 108).

29

ἄλυτ-τ'ας, ὁ (= ὁ ἐρινεός, ὁ ὀρνιός).

«(Ν)ὰ πάεις αὖριον-(ν)ὰ βάλεις ἀλύτ-τ'ους σὲ γοῦλες μας τίς συν'ιές».
Τὸ ἀρχ. ὁ ὄλυνθος καὶ ὁ ὄλονθος. 30

ἄλωπός, ὁ (= ἀλεποειδής).

«Ἐφήκαμε-δὸν-Ἀλωπὸν» (τὸ σημεῖο τῆς μικρασιατικῆς ἀκτῆς ποὺ μοιάζει μὲ ἀλεπού· ἐκεῖ εἶναι ἡ μισὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὴ Ρόδο στὴ Σύ-
μη).

Τὸ ἀρχ. ἐπιθ. ἄλωπός. 31

ἀμάραγας, ὁ (= ἄγριο φυτὸ ποὺ βγάζει μαργαρίτες).

Τὰ ἀρχ. ὁ ἀμάρακος. 32

ἀμ-μουδότης, ὁ (= τὸ ψάρι λύχνος· κρύβεται στὴν ἄμμο καὶ παραμονεύει
τῇ λείᾳ του).

Τὸ μτγν. ὁ ἀμμοδότης. 33

ἀμούργα, ἡ (= ἡ μούργα).

«Λάδι-βοῦ πῆρες κ'ὶ ἐβάλασ-σου, κακόμερις! Αὐτὸν-εἵναυγ-γοῦλλον-ἀμούρ-
γα».

Τὸ ἀρχ. ἡ ἀμόργη. 34

ἀμουργός, ὁ (= τὸ σκεῦος μέσα στὸ ὁποῖο ὁ βοσκὸς ἀρμέγει).

Τὸ ἀρχ. ὁ ἀμολγός. 35

ἀβελειά, ἡ (= ὁ ἀμπελώνας).

Τὸ ἀρχ. ἡ ἀμπελειά, ποὺ εἶναι τὸ θηλ. τοῦ ἐπιθ. ἀμπέλειος. 36

ἀβετῶ (= πετῶ ἀπὸ χαρά).

«Ἀβετᾶ! Ἦρτεν-ὁ ἀερφός του».

Τὸ ἀρχ. ἀναπέτομαι. 37

ἀμωρία, ἡ (= ἡ ἀνοησία, ἡ μωρία).

«Ἀμωρίαμ-μοῦ ἴδωκ'εν-ὁ Θεὸς κ'αὶ βαστῶ το τὸ κακὸ-βοῦ μ' εὔρε».

Τὸ ἀρχ. ἡ μωρία. 38

ἀναβολά, ἡ (= ἡ μνεῖα τοῦ ὀνόματος κάποιου ποὺ ἀπουσιάζει).

«Τί 'ναι-γ' ἔχου-δὴν-ἀναβολάσ-σου ἔουτοι;»

Τοῦ ἀρχ. ἡ ἀναβολὴ δωρικὸς τύπος. 39

ἀναεῖρνω καὶ **ἵνααῖρω** (= ἀνακατώνω).

«Ἐνάειρες τὸ φαῖν-(ν)ὰ μὴ-βιά(σ)ει κάτω;»

Τὸ ἀρχ. ἀνεγείρω. 40

ἄναμα καὶ **νάμα**, τὸ (= τὸ κρασί γιὰ τὴ θεία εὐχαριστία).

- «Αὔριον-(ν)ὰ κάουμε-dḥ λουτουργιά. Πάν-νε, κακόμοιρε, (ν)ὰ μοῦ 'βο-
ράσεις ἐκατὸ δράμια κουμαδαρία γιὰ ἄναμα».
Τὸ ἀρχ. τὸ nāma. 41
- ἀναπνοιά, ἡ (= ἡ ἀναπνοή).
«Μὲ μνιάν-ἀναπνοιάν-ἐρούφηξεμ-μισήν-ὀκ-κ' ἄ-γρασί».
«Πάρε μνιάν-ἀναπνοιά-γαί π-π'έσε στῆθ-θάλασσα».
Τὸ ἀρχ. ἡ ἀνάπνοια. 42
- ἀναρρούσα, ἡ (= ἡ ἐπιστροφή, τὸ γύρισμα τῶν κυμάτων ποὺ σὲ ὦρα τρι-
κυμίας χτυποῦν στὴν ἀκτὴ).
Τὸ θηλυκὸ μετοχῆς τοῦ ἀρχ. ρ. ἀναρρέω-ἡ ἀναρρέουσα. 43
- ἀναφούρι, τὸ (= ἡ ἄνωση, ἡ ἀνάδυση).
Τὸ μτγν. τὸ ἀναφόριον. 44
- ἀνεγνών-νω (= διαβάζω).
Τὸ ἀρχ. ἀναγινώσκω καὶ τὸ μτγν. ἀναγινώσκω. 45
- ἀνεμοστρόφιλας, ὁ.
'Απὸ τὰ ἀρχ. ὁ ἄνεμος καὶ ὁ στρόβιλος. 46
- ἀνετή, ἡ (= τὸ μικρὸ κοίλωμα ποὺ ὑπῆρχε σὲ κάθε ἰδιωτικὸ φούρνο· σ' αὐτὸ
μάζευαν τίς στάχτες καὶ τὰ κάρβουνα ἀπὸ τοὺς θάμνους καὶ τὰ κλαριά
ποὺ οἱ Συμαῖες νοικοκυρὲς χρησιμοποιοῦσαν, γιὰ νὰ «κάψει» ὁ φούρ-
νος καὶ νὰ ψήσουν τὸ βδομαδιάτικο ψωμί τους· βλ. καὶ Σ. Καρ-
νικόλα, Δωδεκαν. 'Αρχεῖον, τ. Δ' σ. 161).
«'Η φωτιά τῆς ἀνετῆς» (παροιμιακὴ φράση· λέγεται γιὰ πολὺ κακὴ γυ-
ναίκα).
'Απὸ τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἄνετος. 47
- ἀνέφαλο, τό, καὶ ὑποκορ. τὸ ἀνεφαλάκι.
«Τ' ἀνεφαλάκι τ' οὐρανοῦ ρώτηξε νὰ σοῦ 'ποῦνε
π-π'ὡς τρέχου-δὰ μ-ματάκι μου, ὅδας σὲ θ-θυμηθοῦνε».
Τὸ ἀρχ. ἡ νεφέλη. 48
- ἀνοροζιά, ἡ.
«'Εχω σου μνιάν-ἀνοροζιά! (Δ)έν-ι-βορῶ νὰ φάω τίποτε».
Τὸ μτγν. ἡ ἀνορεξία. 49
- ἄδερο, τό.
«'Εχ'εις κ'αὶ σὺ ἄδερα κ'ι ἐπ'ιχέ-δα κ'αὶ σφαή;» (παροιμία· λέγεται
γιὰ κάποιον ποὺ κάνει τὸ σπουδαῖο).
Τὸ ἀρχ. τὸ ἔντερον. 50

- ἀδίθεος, ὁ.**
 «Τὸν-ἀδίθεός-σου».
 Τὸ ἀρχ. ὁ ἀντίθεος. 51
- ἀδιλογιά, ἡ** (= ἡ ἀντίρρηση).
 «Γοῦλον-ἀδιλογιάσ-'σαι» (εἶσαι ὅλο ἀντιρρήσεις).
 Τὸ ἀρχ. ἡ ἀντιλογία. 52
- ἀδίμαχος, ὁ** (= ὁ ἀντίπαλος).
 Τὸ μτγν. ἐπιθ. ἀντίμαχος. 53
- ἀδιπάσκου, τοῦ** (= ἡ Κυριακὴ μετὰ τὸ Πάσχα).
 «Ὡς τ' Ἀδιπάσκου τῇδ-Δευτέραμ-μῆε κλωστήν-εἰς τῇβ-βολόνα» (πα-
 ροιμιά).
 Τὸ μσν. τὸ Ἀντίπασχα. 54
- ἀδισκόβγω** (= προβάλλω ἀντιρρήσεις).
 «Θῶρε, μῆμ-μοῦ ἀδισκόβγεις ἐμένναγ-γιατὶ ξέεις με».
 Τὸ ἀρχ. ἀντικόπτω. 55
- ἀδρί, τό.**
 Τὸ ἀρχ. τὸ ἀνδρίον, ποὺ εἶναι ὑποκορ. χλευαστ. τοῦ ἀρχ. ὁ ἀνῆρ. Στὰ
 συμαϊκὰ ὑπάρχει καὶ β' ὑποκορ. τὸ ἀδράκι. 56
- ἄνω** (= ἐπάνω).
 «Ἐκαμές τα πάλε ἄνω κάτω».
 Τὸ ἀρχ. ἐπίρρ. ἄνω. Πρβλ. καί: «ὁ ἀνωάρης» (= αὐτὸς ποὺ παρουσιάζε-
 ται ὡς ἀνώτερος): «Τί 'ναι-dὸν-ἀνωάρη-dώρα (θ)ὰ μᾶς κάμεις;» 57
- ἄξαμο, τὸ** (= οἱ διαστάσεις κάποιου πράγματος, τὰ μέτρα).
 «Ἐπῆρες-σου ἄξαμογ-για τὰ παπούτσας;»
 Τὸ μσν. τὸ ἔξαμον. 58
- ἄξός, ὁ** (= ἡ κολλώδης οὐσία ποὺ τὴν ἐκκρίνει τὸ ἀκανθῶδες αὐτοφυὲς φυτὸ
 ἡ ἄξουδγιά, βλ. λ.). Ἀπὸ τὴν οὐσία αὐτὴ γίνονται οἱ ξόβεργες (για
 τὰ πουλιὰ).
 Τὸ ἀρχ. ὁ ἰξός. 59
- ἄξουδγιά, ἡ** (= τὸ φυτὸ ποὺ βγάζει τὸν ἄξό, βλ. λ.).
 Τὸ ἀρχ. ἡ ἰξίνη. 60
- ἀπάδημα, τό, καὶ τὸ συναπάδημα.**
 «Ἐχα σου σῆμ-μερον-ἐνα-γακὸς-συναπάδημα!»
 Τὸ ἀρχ. τὸ ἀπάντημα. 61
- ἀπερίνα, ἡ** (= εἶδος ἄγριου φυτοῦ).
 Τὸ μτγν. ἡ ἀπαρίνη. 62

- ἀπήγανος, ὁ (= τὸ γνωστὸ φυτὸ ὁ ἀπήγανος). 63
 Τὸ ἀρχ. τὸ πήγανον.
- ἄποδας, ὁ (= τὸ πετρογελίδονο, ἐπειδὴ ἔχει μικρὰ πόδια). 64
 «Πιάν-νει τοὺς ἀπόδους στὸν-ἄέρα».
 Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἄπους.
- Ἀποκουή, ἡ (= ἐπωνυμία τῆς Παναγίας: «Ἡ Παναγία ἡ Ἀποκουή» ἀλλὰ 65
 καὶ κύριο γυναικεῖο ὄνομα).
 Ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐπακούω—ἡ ἐπακούουσα.
- ἀποκ'οίλι, τό. 66
 Τὸ μτγν. τὸ ὑποκοίλιον.
- ἀποκρέβατ-τ'ος, ὁ (= ὁ σκινιδόφρακτος χώρος (ἀποθήκη) κάτω ἀπὸ τὸ σουφά- 67
 ὁ σουφάς ἦταν τὸ κρεβάτι στὸ κοινὸ συμαϊκὸ σπίτι).
 «Ἐσεῖς εἰστε τ' ἀποκρεβάτ-τ'ου» (= γιὰ νὰ κρυφτεῖτε).
 Ἡ πρόθ. ὑπὸ καὶ τὸ μτγν. ὁ κράββατος.
- ἀπολίανος, ὁ (= θάμνος). 68
 Τὸ ἀρχ. τὸ ἀπόλινον.
- ἀπονεφαλιά, ἡ (= ἡ συννεφιά). 69
 «Ἀπονεφαλιά 'ναισ-σὴμ-μερο».
 Ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ὑπονέφελος.
- ἀποσυνάου, ὁ. 70
 «Ἐκάμα-δον ἀποσυνάου» (= διέκοψαν τὶς σχέσεις, τὸν ἀπομάκρυναν).
 Τὸ μτγν. ἐπίθ. ἀποσυνάγωγος.
- ἀποτιμάδζω (= δὲν τιμῶ, περιφρονῶ). 71
 Τὸ ἀρχ. ἀποτιμῶ.
- ἀπόχτενο, τὸ (= τὸ μέρος ἀνάμεσα στὶς κόγχες τῶν μηρῶν καὶ τῶν βου- 72
 βώνων).
 «Πονεῖ με τ' ἀπόχτενόμ-μου».
 Ὁ Σομαβέρα ἀναφέρει τὴ λέξη τὸ ἀπόχτενον μ' αὐτὴ τὴ σημασία. Ἡ
 λ. κτεῖς-κτενός ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἄλλες τῆς σημασίας εἶναι δηλωτικὴ
 καὶ τοῦ ἀνδρικοῦ καὶ τοῦ γυναικείου αἵδοιου μὲ τὶς γύρω τρίχες. Πρβλ.
 Δωδεκαν. Ἀρχεῖον, τ. Δ' σ. 170, σημ. 1).
- ἀργανιά, ἡ (= ἡ ρίγανη). 73
 Τὸ ἀρχ. τὸ ὀρίγανον ἢ ἡ ὀρίγανος.
- ἄργουστη, ἡ (= τὸ βότανο ἡ ἀργιάδα). 74
 «Πονοῦσ-σε τὰ νεφρά σου; Βράσε ἄργουστη-γαὶ πιέ τη(ν)».
 Τὸ ἀρχ. ἡ ἄργωστις.

- ἄρετος, ὁ.**
Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἀόρατος. 75
- ἄρμαθός, ὁ** (= σύνολο ἀπὸ ὅμοια πράγματα).
«Ἐδῶκα-δου ἔναν-ἄρμαθόφ-φλουργιά».
Τὸ ἀρχ. ὁ ὁρμαθός. 76
- ἀρμήνεια, ἡ** (= ἡ συμβουλὴ).
«(Δ)έ-δέχ'εται πγινόν-ἀρμήνεις».
Τὸ ἀρχ. ἡ ἐρμηνεία. 77
- ἀρνιά, ἡ** (= ἡ προβιά).
Τὸ μτγν. ἡ ἀρνεία. 78
- ἀρόθυμος** (= ὁ ὀξύθυμος, ὁ εὐέξαπτος).
«Ἀρόθυμος πολ-λὺ-βράμαν-εἶσαι, κακόμοιρε».
Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ράθυμος μὲ τὸ στερητ. ἀ-. 79
- ἀρούνας, ὁ** (= τὸ φυτὸ ἡ βρωμοξυλιά, δύσσομο καὶ πικρὸ στὴ γεύση).
«Ποὺ νὰ μασεῖς ἀρούνους» (κατάρα).
Τὸ ἀρχ. ὁ ἀνάγυρος. 80
- ἄρραθρα, τά.**
«Ἄρραθρα θέματα» (= ἀνοησίες).
Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἄρητος. 81
- ἄρτηκας, ὁ**, καὶ ὑποκορ. τὸ **ἀρτήκ'υ** (= φυτὸ καλαμοειδές).
Τὸ ἀρχ. ὁ νάρθηξ. 82
- ἀρφανός, ὁ.**
«Ποτ-τ' (ποτὲ) ἀρφανόδ-δέχ-χ'αίρεται κ'ἰ ἄβ-βασιλέψει κ'ἰόλας» (παροι-
μικὴ φράση).
Τὸ ἀρχ. ὁ ὁρφανός. 83
- ἄσκ'ινός, ὁ** (= θάμνος).
«Καλὴ 'μερα στὸν-ἄσκ'ινδ-βοῦ χ'ε-dδ-bαερμιώτη,
ὁπού 'χ'ει τὰ χρουσὰ φτερά κ'αὶ ἀσημένην-νιότη».
Δίστιχο ποῦ ἀναφέρεται στὴν παράδοση ὅτι ἡ εἰκόνα τοῦ Ἀρχάγγελου
Μιχαὴλ τοῦ Πανορμίτη βρέθηκε κάτω ἀπὸ ἓνα θάμνο, ἀσκινό, στὴ θέση
ὅπου εἶναι κτισμένη ἡ ὁμώνυμη μονή.
Τὸ ἀρχ. ἡ σχῖνος. 84
- ἀσπόλατ-τ'ας, ὁ** (= θάμνος ἀγκαθωτός).
«Μάνα κ'ἰ αὐτός ὁ ἀσπόλατ-τ'ας!» (λέγεται γιὰ δύστροπο ἄνθρωπο).
Τὸ ἀρχ. ὁ καὶ ἡ ἀσπάλαθος. 85

- ἀστοιβή**, ἡ (= θάμνος, ὅπως ὁ ἀσκινός, βλ. λ.).
Τὸ ἀρχ. ἡ στοιβή. 86
- ἀσυγὸλ-λητος** (= αὐτὸς ποὺ ἀποστρέφεται τὶς συναναστροφές, ὁ ἀκοινώνητος).
«Φηκ'εἴτε το(ν). Ἄσυγὸλ-λητος ἄθρωπος, μαθές!»
Τὸ μτγν. ἐπίθ. ἀσυγκόλλητος. 87
- ἄτσα**, ἡ (= ἡ φτέρνα).
«Κ'αὶ πλύν-νε, κακόμοιρε, κομ-μάι-δις ἄτσες σου».
Τὸ μτγν. ἡ ἀντζα. 88
- αὐκ'αιρος** (= ὁ ἄδειος), ρ. ***φκ'αιρώ-νω** (= ἀδειάζω), βλ. λ.
«Τί χαθάργια; Αὐκ'αιρα τ' ἀθάργια» (παροιμιακὴ φράση).
Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. εὐκαιρος. 89
- ἀφεδρώνας**, ὁ (= τὸ ἀποχωρητήριο).
Τὸ μτγν. ὁ ἀφεδρών. 90
- ἄφου** (= ξαφνικά).
«Ἄφου κατὰφου (= ἐντελῶς ξαφνικά) ἤρτε-*g'*ἔδειρέμ-με».
Τὸ ἀρχ. ἐπίρ. ἄφνω. 91
- ἄφ-φαλός**, ὁ.
«Ἐλύθην-ὁ ἀφ-φαλός μου».
Τὸ ἀρχ. ὁ ὀμφαλός. 92
- ἀχ-χάνι**, τὸ (= ὁ σκελετός, χωρὶς τὶς ρῶγες, ἀπὸ ἑνα τσαμπὶ σταφύλι).
«Ἐφάα (ἐφαγαν)-*da* σταφύλ-*λια* κ'ἰ ἐφῆκαμ-*μας* τ' ἀχ-*χάνια*».
Τὸ ἀμάρτ. τὸ *ὀχάνιον*, ποὺ εἶναι ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. τὸ *ὀχανον*. 93
- ἀχάριτα** (= δωρεάν).
«Ἀχάριτα μοῦ τό *ραψε-*do* βρακ'ἰ-*do*ῦ γιοῦ μου».
Ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἀχάριτος. 94
- βάβανος**, ὁ (= ἡ σκάφη γιὰ τὸ ζύμωμα τῶν ψωμιῶν, ποὺ τὴν ἐκαμναν ἀπὸ μονοκόμματο ξύλο)· ὑποκορ. τὸ **βαβανὶ** καὶ τὸ **βαβανάκι** καὶ μεγεθ. ἡ **βαβάνα**.
Τὸ μsn. τὸ γάβενον. 95
- βαελίδζω** καὶ **βαιλίδζω** (= ἀποκοιμίζω τὸ μωρὸ μὲ τραγοῦδια, νανουρίσματα κ.τ.τ., νταντεύω).
«Θῶρε δά! Τώρα (θ)ά καούμετ-τ'εν-(ν)ά σὲ βαλίδζουμε».
Τὸ ἀρχ. βανβαλίζω. 96
- βαρβάκι**, τὸ (= τὸ γεράκι).
Ἵποκορ. ἀπὸ τὸ μτγν. ὁ βάρβαξ. 97

- βαρόκωλος**, ὁ (= ὁ παχύσαρκος, ποῦ δυσκολεύεται στίς μετακινήσεις).
 «Μάνα κ'ὶ αὐτός ὁ βαρόκωλος! "Ὡσπου νὰ κατιβεῖ τίς σκάλες, ἐπῆραμ-
 -μας κ'ὶ ἐφύα(ν)».
 Τὸ μsn. ἐπίθ. ὁ βαρόκωλος. 98
- βάσσω** (= γαυγίζω).
 «Τί 'ναι-ἡρὲ κ'αὶ βάσ-σουν-οἱ σκύλ-λοι;»
 Λέγεται καὶ γιὰ ἀνθρώπους: «Φῆκ'ε την-(ν)ὰ βάσ-σει κ'αὶ μὴ-dῆς βάλ-
 -λεις 'φτί» (μὴν τὴν ἀκοῦς, μὴν τὴν προσέχεις).
 Τὸ ἀρχ. βάζω (= ὁμιλῶ, λέγω)· βλ. 'Ι. Θωμοπούλου, Δωδεκαν. 'Αρ-
 χεῖον, τ. Στ' σ. 121. Πιθανὸν ἀπὸ τὸ βαβάζω (= βοῶ) τοῦ 'Ησυ-
 χίου· βλ. 'Ιστ. Λεξ. 99
- βάτι**, τὸ (= ψάρι, πλατὺ καὶ με ἀγκάθια).
 Τὸ ἀρχ. ἡ βατίς. 100
- βηκ'ιό**, τό.
 Τὸ ἀρχ. τὸ βήχιον, ὑποκορ. ἀπὸ τὸ ὁ βήξ. 101
- βίλ-λης**, ὁ.
 Τὸ ὁ γιλὸς (= ὁ ἐτερόφθαλμος) τοῦ 'Ησυχίου. 102
- βογύλι**, τὸ (= φυτό, τὸ γογγύλι).
 Τὸ ἀρχ. ἡ γογγύλη. 103
- βονικό**, τὸ (= τὸ πατρογονικό).
 «'Ελα πάπ-π'ου μου νὰ σοῦ δείξω τὰ βονικά σου» (παροιμία).
 Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. γονικός σὲ οὐδ. γένος. 104
- βόσυκο**, τὸ (= ὁ καρπὸς τῆς βουσυκιᾶς, ἐνὸς ἀπὸ τὰ εἶδη τῆς συκιᾶς).
 Τὸ μτγν. τὸ βούσυκον (βοῦς + σῦκον). 105
- 'βουδῶ** (= βλέπω).
 «(Δ)ὲσ-σ' ἐβούδησα» (= δὲ σὲ εἶδα).
 «Πγοῖδς σὲ 'βουδᾶ κ'' ἐσένα;» (= ποιὸς σὲ ὑπολογίζει).
 Τὸ ἀρχ. εὐδῶ. 106
- βουκ'έδρι**, τό.
 Τὸ μτγν. τὸ βούκετρον. 107
- βρέχος**, τό.
 «Μὲ τώρα εἶσαι με τὰ καλὰ σου νὰ τὰ βάλ-λεις με τὸ βρέχος;»
 Τὸ ἀρχ. τὸ βρέφος. 108

βροτύδι, τὸ (= τὸ τσαμπὶ σταφύλι· **βροτύδια** (τὰ) λέγονται μεταφορικὰ καὶ τὰ σπιθούρια στὸ σῶμα).

«Ἡ κρεβατ-τ' ἡ μας ἔχ' εἰ κάτι σταφύλ-λια! Ἔνα βροτύδιθ-θά 'ναι-βα-ραπάνω ἀπὸ μινᾶν-ὀκ-κ' ἄ!».

«Ἡ κ' ὕβη μου (ἡ πλάτη μου) ἐγίμωσε βροτύδια».

Τὸ ἀρχ. τὸ *βοτρύδιον*, ποὺ εἶναι ὑποκορ. ἀπὸ τὸ ὁ *βότρυς*. 109

βροῦλ-λο, τὸ (= τὸ βοῦρλο).

«Βροῦλ-λα μοῦ φέρνεις, ψάθες σοῦ ἠλέκω» (παροιμία).

Τὸ μτγν. τὸ *βροῦλλον*. 110

βροχός, ὁ (= τὸ ἐπάνω μέρος τῆς νησιώτικης βράκας, αὐτὸ ποὺ διπλώνεται, ράβεται καὶ δημιουργεῖται ἔτσι μιὰ ὀπή, μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία περνᾷ ἡ βρακοζώνη ποὺ συγκρατεῖ τὴ βράκα).

«Ἐξίρραψεν-ὁ βροχός μου».

Τὸ ἀρχ. ὁ *βρόχος*. 111

βυθισμός, ὁ (= ἡ κατὰσταση νάρκης, τὸ βύθος), οὐσ. ὁ **βύθης** (= αὐτὸς ποὺ ἀφαιρεῖται).

«Ἐπ-π' εσεσ-σὲ με(γ)άλοβ-βυθισμό. Μὲ τί βού 'χ' εἰ ἄραγες;»

Τὸ μτγν. ὁ *βυθισμός*. 112

ἔγδι, τὸ (= τὸ γουδί).

«Τὸ 'γδι-γὰι τὸ γδοχ' ἐρι-γὰι τὸ-γόπανο στὸ χ' ἐρι» (παροιμία).

Τὸ μτγν. τὸ *ἰγδίον*, ὑποκορ. ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἡ *ἰγδῖς* καὶ ἡ *ἰγδη*. 113

γεματίδζω (= γεύομαι).

«(Δ)έσ-σοῦ τὸ γεματίδζω» (= οὔτε γιὰ νὰ τὸ δοκιμάσεις δὲ σοῦ δῖνω νὰ γευθεῖς).

Τὸ μsn. *γευματίζω*. 114

γέμω καὶ ἔμω (= ἔχω).

«Ἀπὸ 'κουστὰ (ἐξακοῆς) τὸν ἔγεμε-γι αὐτὸς τὸ-βαερμιώτη» (παροιμία).

Τὸ ἀρχ. *γέμω*. 115

ἑγιάλι, τό.

«Τῆς ξινίδας τὸ *Γιάλι*» (τοπωνύμιο, βλ. Χρ. Παπαχριστοδούλου, *Τὰ Συμαῖκα* Α' σ. 57).

Τὸ ἀμάρτ. *αἰγιάλιον*, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. ὁ *αἰγιαλός*. 116

ἑγιαλ-λώπι, τὸ (= ὁ δοθιήνας).

«Ἐβγαλεν-ἐναγ-ἑγιαλ-λώπι στὸ-βόδα-δου κ' ἰ (δ) ἐν-ι-βορεῖ νὰ πορπα-τήξει».

- Τὸ *μτγν*. τὸ *αἰγυλίωπιον*, ποῦ εἶναι ὑποκορ. ἀπὸ τὸ ἐπίσης *μτγν*. ὁ *αἰ-γίλων*. 117
- γιοθρίδζω** (= καλύπτω μὲ πέτρες καὶ χρώματα (μπάζα) ἓνα κοίλωμα τῆς γῆς).
«Ἐλα νὰ γιοθρίσουμε-δὸ λάκκ-κ'ο-βοῦ 'νοῖξετε, γιατί (θ)ά 'χουμε φασα-ρίες».
Τὸ *μτγν*. *βοθρίζω*. 118
- γιοθύρι**, τὸ (= πλακόστρωτος ἰδιωτικὸς ἀποχετευτικὸς ἀγωγὸς ἀμέσως κάτω ἀπὸ τὸ κατὰστρωμα τοῦ δρόμου γιὰ τὰ ἀπόνερα τῆς λάτρας τοῦ σπι-τιοῦ· ὁδηγεῖ συνήθως στὴ θάλασσα).
«Πάν-νε νὰ ρίξεις τὰ νερά στὸ γιοθύρι(ν)».
Τὸ *ἀμάρτ*. τὸ *γεφύριον*, ὑποκορ. ἀπὸ τὸ *ἀρχ*. ἡ *γέφυρα*. 119
- γιότ-τ'ος**, ὁ (= ἐξάνθημα στὸ πρόσωπο, ἔκφυμα).
«Ἐγίμωσεν-ἡ μούρη του γιότ-τ'ους».
Τὸ *ἀρχ*. ὁ *ἰονθος*. 120
- γιών-νω** (= καταστρέφω τὴν ἐμφάνιση, τὴ θεωρίαν, κάποιου πράγματος, σκου-ριάζω).
«Θῶρε, γιατί ἔτσε ποῦ πλύν-νεις τὸ-βοξάσ-σου, (θ)ά τόγ-γιώσεις θέλεις».
«Θωρεῖτε, μήβ-βάλ-λειτε τίποτε στὸ-dédζερη-g'εἵναιγ-γιωμένος».
Τὸ *ἀρχ*. *ἰών-ἰῶ*. 121
- ἱγαλῶ** (= ἐνάγω σὲ δικαστήριον).
«ἱγάλεσέ τον-(ν)ὰ σὲ πλερώσει.-Στόθ-Θεὸ-dὸν-ἐγάλεσα».
Τὸ *ἀρχ*. *ἐγκαλῶ*. 122
- ἱγινιάζω** (= ἐγκαινιάζω).
«(Δ)è-dò-γίνιασα ἀκόμη κ'» ἐξί'ισές μου το» (= μοῦ τὸ ζέσχισης, π.χ. τὸ σακάκι, ἐνῶ εἶναι ἡ πρώτη μέρα ἢ ἴσως ἡ δεύτερη ποῦ τὸ φορῶ).
Τὸ *μτγν*. *ἐγκαινίζω*. 123
- γλεούδια**, τὰ (= τὰ γλεγοῦδια, οἱ λειχουδιές).
Ἱποκορ. ἀπὸ τὸ *ἀρχ*. τὰ *γέληνη*. 124
- ἱγλέω** (= μαζεῦω καρπούς).
«Ἐπήαμε-g' ἐγλέξαμε-diς ἀμυγδαλιές μας».
Τὸ *ἀρχ*. *ἐκλέγω*. 125
- ἱγοίλια**, τὰ (= τὰ ἔντερα, τὰ ἐντόσθια).
Τὸ *μτγν*. τὰ *ἐγκοίλια*. 126
- ἱγου-νιάδζω** καὶ **ἱγωνιάδζω** (= σκουντῶ μὲ τὸν ἀγκώνα).
«Ἐγοῦνιασά-τομ-μ' ἐκ'εῖνος ποῦ νὰ πάρει κάβον» (=τὸν σκούντησα,

- ἀλλὰ ἐκεῖνος δὲν πῆρε εἰδηση, δὲν κατάλαβε).
Τὸ μτγν. ἀγκωνίζω. 127
- ᾽γώμιο, τό.
«Κάτσε νὰ σοῦ πῶ τὰ ᾽γώμια σου».
Τὸ ἀρχ. τὸ ἐγκώμιον. 128
- γλεπκ'εἰός, ὁ (= ὁ φύλακας ἰδίως τῶν περιβολιῶν κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνες).
Ἐπὶ τὸ ἀρχ. ρ. βλέπω. 129
- γληφώνι, τό (= ἀρωματικὸ φυτό).
Τὸ μτγν. τὸ βληχώνιον, ποὺ εἶναι ὑποκορ. ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἡ βλήχων ἢ ἡ γλήχων. 130
- γρουλ-λὼν-νω (= γουρλώνω).
«Τί 'ναι-γ' ἐγρούλ-λωσες τίς μ-ματάρες σου;»
Τὸ μτγν. γρουλλώνω. 131
- γοιάκ'ι, τό (= τὸ δοιάκι).
Τὸ μσν. τὸ οἰάκιον, ποὺ εἶναι ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. ὁ οἶαξ. 132
- ᾽γοδάκρα, ἡ (= ἡ τανάλια).
«Φέρε μου τήγ-γοδάκραν-(ν)ὰ βγάλω τή-βορ-κ'α» (τὴν πρόκα).
Τὸ ἀρχ. ἡ ὀδοντάγρα. 133
- γούργια, ἡ (= τὸ ταγάρι, ὁ τουρβάς, ἡ ἀρχ. πήρα).
Τὸ μσν. ἡ βούργα, ποὺ εἶναι ἀπὸ τὸ λατιν. *vulga* ἢ *bulga*. 134
- γούρνα, ἡ (= τὸ φυσικὸ κοίλωμα σὲ πέτρα).
Τὸ ἀρχ. ἡ γρώνη. 135
- γρίδι, τό (= τὸ γραῖδιο).
Τὸ ἀρχ. τὸ γραῖδιον, ὑποκορ. ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἡ γραῖς. 136
- γρόβος, ὁ (= ἡ σταγόνα).
«(Δ)ὲν-ἐπόμεινεμ (ἀπέμεινε)-μη(δ)ὲ γρόβος λάδι στὸ βουκ-κ'άλ-λι».
Τὸ ἀρχ. ὁ θρόμβος. 137
- γύλ-λος, ὁ (= μικρὸ ψάρι μὲ χρωματιστὲς ραβδώσεις).
«Γύλ-λος εἶμαι κ'αὶ γελῶ, τὰ δουλώματα χαλῶ» (λέγεται ὡς παροιμιακὴ φράση γιὰ τὸν πονηρό).
Τὸ ἀρχ. ἀμάρτυρο ὁ γύλος, ποὺ πιστοποιεῖται ἀπὸ τὸ ὑποκορ. ὁ γυλί-σκος. 138
- δαβρί, τό (= τὸ ραβδί).
«Τὴ ψ...μ-μου καὶ τὸ δαβρίμ-μου» (παροιμιακὴ φράση ποὺ λέγεται γιὰ τὸν ἀδιάφορο, γι' αὐτὸν ποὺ δὲν τὸν ἀπασχολεῖ τίποτε στὰ σοβαρά).
Τὸ ἀρχ. τὸ ραβδίον, ποὺ εἶναι ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. ἡ ράβδος. 139

δγιαγέρνω (= ξελογιάζω).

«Μήμ-μοῦ τόν-ι-δγιαγέρνεις κ'» (δ)έθ-θά τόφ-φήκω νά τή-βάρει» (ένν. γυναίκα).

Τò άρχ. διεγείρω.

140

δγιαλοοῦμαι (= συλλογίζομαι, προσπαθῶ νά ἐπινοήσω).

«Δγιαλοῦται τί h'(θ)ά κάμει» (λέγεται γι' αὐτόν ποῦ ἔχει τὸ μυαλό του στίς ἀταξίες ἡ γι' αὐτόν ποῦ ἔχει ἓνα πρόβλημα καὶ προσπαθεῖ νά βρεῖ λύση).

Τò άρχ. διαλογίζομαι.

141

δγιαπόρι, τὸ (= ἡ δίοδος).

Ἵπάρχει καὶ ὡς τοπωνύμιο: Ὁ πορθμὸς ἀνάμεσα στὴ Σύμη καὶ τὴ νησίδα ἡ Νύμος. Πρβλ. καί: «Νερό-δοῦ Δγιαποργιοῦ» (= ἡ πηγὴ στὸ μοναστήρι ἡ Ἀνάληψη· βλ. Χρ. Παπαχριστοδοῦλου, ἔ.ά. σ. 47).

Τò άρχ. ἡ διαπορεία.

142

ἴδει, τὸ (= ἡ θέα).

«Κ'αὶ τὸ ἴδει-βαρηγοριά 'ναι(ν)».

Τò άρχ. ἀπαρέμφ. τὸ ἰδεῖν.

143

δείωλο, τὸ (= ὁ ἄσχημος).

«Τί βοῦ κάεσαι, μουρέ, κ'αὶ λέεις; Αὐτο-δὸ δείωλοθ-θά πάρεις;»

Τò άρχ. τὸ εἶδωλον.

144

δέρω (= δέρνω).

«Τί βοῦ 'καμα κ'αὶ δέρεις με;»

Τò άρχ. δέρω.

145

δῆσ-σαλο, τὸ (= τὸ κεραμίδι ἢ κομμάτι κεραμιδιοῦ).

«Πονεῖ τον-ἡ κ'οιλιά του; Πύρωσε (ζέστανε) ἓναδ-δῆσ-σαλο-γαὶ βάλε τοῦ το. Μονομνῆς (θ)ά τοῦ περάσει θέλει ὁ πόνος».

Τò μτγν. τὸ βῆσσαλον.

146

δοξεύγω (= ξαίνω).

«(Θ)ά φωνάξω θέλω τή-βαπλωματοῦ νά δοξέψει τὸ παβάκ'ι-dῶμ-μα-ξελ-λαρῶμ-μας· εἶναι, μαθές, βῶλοι βῶλοι».

«Ὁχ-χου, μάνα μου, τὸ ξένο· ποῦ θὰ βρῶ μαλ-λιν-(ν)ά ξαίνω κ'αὶ παβάκ'ιν-(ν)ά δοξεύγω».

Τò άρχ. τοξεύω.

147

ὄροστατεῖ (= ἀναδίνει).

«Ἡ ξίστα (τὸ κανάτι) ποὺ ὀρόρασα ὄροστατεῖ καὶ τὸ νερό-δης εἶναι-
-γρύο-γρύο».

Τὸ μσν. ὀδροστατοῦμαι.

148

ἔρπαλι (= ἀπὸ πολὺ παλαιά).

«Τί βοὺ κάεσαι καὶ λέεις μου. Ἔουτος εἶναι-ἀπὸ τοῦ ἔρπαλι τὸ-γαῖρό».

Τὸ μτγν. ἐπιρρ. ἔκπαλαι.

149

ἐξήλεσα (= τέλειωσα, ξεμπέρδεψα, ἡσύχασα).

«Ἐπάδρεψά τες γοῦλες τίς κόρες μου καὶ ἐξήλεσα».

Ἄδρ. τοῦ ἀρχ. ἀλέθω + ἡ πρόθ. ἐκ.

150

ἔουτος καὶ ἐοῦτος (= αὐτός).

«Μάνα καὶ ἔουτος!».

«Τί βοὺ θέλει καὶ ἐοῦτος. Γοῦλο μέσ στα πόδια μας εἶναι(ν)».

Ἡ ἀρχ. ἀντ. οὔτος.

151

ἐφταξούσιος (= ἐλεύθερος).

«Θαρρεῖς καὶ εἶσαι ἐφταξούσιος (ν)ὰ κάμνεις ἔ,τι θέλεις;»

Τὸ μτγν. ἐπίθ. αὐτεξούσιος.

152

ἐφτρια, ἡ (= μικρὸ ἔλκος· παρουσιάζεται στὴ στοματικὴ κοιλότητα καὶ κυ-
ρίως στὴ γλώσσα).

Τὸ ἀρχ. ἡ ἄφθα.

153

ζύμωση, ἡ, πρόφ. **δζύμωση** (= τὸ ζύμωμα).

«Νάγαdζε (βιάσου). Ἔχουμε-γαὶ τῇ-dζύμωση».

Τὸ ἀρχ. ἡ ζύμωσις.

154

ζωοθροφή, ἡ, πρόφ. **dζωοθροφή** (= ἡ ζήση, τὰ ἀπαραίτητα γιὰ νὰ ζήσεις).

«Ἐσώθησαν-οἱ dζωοθροφές μας. Μὲ τώρα τί b' (θ)ὰ κάουμε;»

Τὸ ἀρχ. ἡ ζωοτροφία.

155

θάμ-μασμα, τό.

Τὸ μσν. τὸ θαύμασμα.

156

θιλύκ'ι, τὸ (= θάμνος ἀειθαλῆς).

Τὸ ἀρχ. ἡ φιλύκη.

157

θιμίγι, τὸ καὶ **φιμίγι**, τὸ (= τὸ λεπτὸ σχοινί).

Τὸ ἀρχ. ἡ θῶμιγξ.

158

θουμιάdζω (= λιβανίζω, καίω θυμίαμα)· οὐσ. τὸ **θούμισμα(ν)**.

«(Ν)ὰ θουμιάdζεις πρῶτὶ βράδῳ γιὰ τὸ καλὸ-dῆς νοικογένειάς-σου».

«Τὸθ-θωρεῖ παπὰς θουμιάdζει» (παροιμία).

Τὸ μσν. θυμιατίζω.

159

ῥωπεύω (= παίρνω τρόπους πολιτισμένου).

«Πότε πυῖ (θ)ὰ ῥωπέψεις, κακόμοιρε;»

Τὸ ἀρχ. ἀνθρωπεύομαι.

160

καγάβα, ἡ (= τὸ συρματοπλεκτό δίχτυ πού, καθὼς προχωρεῖ τὸ ἱστιφόρο, ἀπὸ τὸ ὅποιο εἶναι κρεμασμένο, σέρνεται στὸ θαλάσσιο πυθμένα καὶ μαζεύει σφουγγάρια ἀλλὰ καὶ ὅ,τι ἄλλο τύχει στὸ δρόμο του· ἔτσι λέγεται καὶ τὸ σκάφος πού ἀσκεῖ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς σπογγαλιείας).

«Εἶναισ-σου μνιὰ καγάβα!» (λέγεται γιὰ τὸν κλέφτη πού παίρνει ὅ,τι τύχει μπροστὰ του).

Τὸ μτγν. ἡ γαγγάμη.

161

καμ-μύδζω καὶ **καμνύδζω** καὶ **καμ-μῶ** (= κλείω τὰ βλέφαρα)· οὐς. ὁ **καμ-μύτση** (= αὐτὸς πού ἔχει μισόκλειστα τὰ μάτια ἀπὸ ἀρρώστια καθὼς καὶ ἐκεῖνος πού ἔχει μικρὰ μάτια).

«Τί 'ναι-γαὶ καμνύδζεις» ἢ «τί 'ναι-γαὶ καμ-μεῖς τὰ μ-μάτγια σου; Πονοῦσ-σε, μαθές;»

Τὸ ἀρχ. καμμύω καὶ καταμύω.

162

καταλαχ'ιό, ἐπίρρ. (= ὀλωσδιόλου τυχαῖα).

Σύνθετο ἀπὸ τὴν πρόθ. κατὰ καὶ τὸ ἀμάρτ. ἡ λαχίς, πού σχετίζεται μὲ τὸ ἀρχ. τὸ λάχος (= ὁ κληρὸς, ἡ μοίρα).

163

καταναλῶ (= κουτσομπολεύω, κακολογῶ).

«Ὁδρός σου μὲ καταναλοῦ-γ' ἐσὺ (δ)ἐ-dῶμ-μαλ-λῶν-νεις» (δὲν τοὺς ἐπιπλήττεις).

Τὸ ἀρχ. καταλαλῶ.

164

καταχωνιάζω (= κρύβω κάτι σὲ μέρος πού νὰ εἶναι δύσκολη ἡ ἀνέυρεσής του).

«Ἐπῆ(γ)ες κ'' ἐκαταχώνιασές το κ'' (δ)ἐ-dὸ βρίσκουμε-γακόμοιρε ἄδ-ρα».

Τὸ μsn. καταχώνω+ἡ κατὰλ. -ιάζω.

165

κατελῶ (= καταστρέφω, χαλνῶ, δὲ νηστεύω σὲ ἡμέρες νηστείας, καταβάλλω, νικῶ).

«Ἐκατέλυσες κ'ιόλα τὰ παπούτσα σου, πρὲ διά(β)ολε;»

«Νηστεύγείτε; Ὅχι· κατελοῦμε».

«Ἐγὼ αὐτο-γατελῶ τομ-μοναχός μου» (τὸν κάμνω μόνος μου καλὰ).

Τὸ ἀρχ. καταλύνω.

166

κατόπνιας, ὁ.

«Στραβηλ-λὸς (ὄχι ἴσιος) κατόπνιας γίσο(ῖσιο)-γαπνόν-ι-βγάλ-λει» (αἰνιγμα = ἡ μύτη).

Τὸ μτγν. ὁ καπνοδόχος καὶ ἡ καπνοδόχη.

167

- κατρακ'ύλι**, τὸ (= τὸ κατρακύλισμα).
 «Ἐγλίστησε-ḡ' ἔδωκ'έσ-σου ἕνα-ḡατρακ'ύλι-ḡού' τογ-γοῦλοδ-δικό-δου!»
 Ἀπὸ τὸ ἀρχ. κατακυλίω. 168
- καύκα**, ἡ (= ὁ καυχησιάρης).
 «Εἶναισ-σου ἔουτος μινὰ καύκα. Γοῦλα αὐτὸς τὰ 'καμε». 169
 Τὸ ἀρχ. ἡ καύχη.
- κ'ινιάδζω** καὶ **κνιάδζω** (= ὠριμάζω· κυριολεκτεῖται στὰ φροῦτα).
 «(Δ)έν-ἐκ'ινιάσαν-ἀκόμα τὰ σταφύλ-λια τῆς κρεβατ-τ'ῆς μας». 170
 Τὸ ἀρχ. ἀκμάζω.
- κ'ισ-σάρι**, τὸ (= ἡ ἑλαφρόπετρα καὶ ἡ κισαρόπετρα). 171
 Τὸ ἀρχ. ἡ κίσηρις.
- κνήθω** (= ξύνω).
 «Γιατί, πρέ, κ'αὶ κνήθουσι τόσο-ḡάωμα (τόσο πολὺ), θαρρεῖς κ' ἔχ'εις
 ψώρα;» 172
 Τὸ ἀρχ. κνήθω.
- κορδῶματα**, τὰ (= τὰ ἀκροδῶματα, οἱ κτιστὲς ἐξοχὲς ποὺ περιόριζαν γύρω
 γύρω τὶς στέγες (τὰ δῶματα) τῶν σπιτιῶν).
 «Ἐχλάσκα-dà 'κορδῶματά μας κ' ἔφερα ἄθροπον-(ν)ὰ μᾶς τὰ διορτώσει». 173
 Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἄκρος+τὸ δῶμα.
- κορί**, τὸ (= ἡ κορασίδα).
 «Τοῦνου εἶναιν-αὐτο-dò κορί;» 174
 Τὸ ἀρχ. τὸ κόριον, ποὺ εἶναι ὑποκορ. τοῦ ἡ κόρη.
- κοράκ'ι**, τὸ (= τὸ κοριτσάκι).
 «Κοράκ'ια τραουδήσειτε, ποὺ βάλετε τὸ γρόσι,
 (ν)ὰ κά(μ)ουμε-dou λυριστῇ μαλακατένη στρώση» (δίστιχο ἀπὸ τὸν
 Κλήδονα· γιὰ τὸ ἔθιμο αὐτὸ στὴ Σύμη βλ. λ. τὸ **ξιστί**). 175
 Ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. ἡ κόρη.
- κοτρώνι**, τὸ (= τὸ τσιμπούρι).
 Τὸ ἀμάρτ. τὸ κροτῶνιον, ὑποκορ. ἀπὸ τὸ ἀρχ. ὁ κροτῶν. 176
- κουμέρκ'ι**, τὸ (= τὸ τελωνεῖο καὶ ὁ τελωνειακὸς φόρος).
 «Πόσο-ḡουμέρκ'ιν-ἐπλέρωσες;» 177
 Τὸ μτγν. τὸ κομμέρχιον (ἀπὸ τὸ λατιν. commercium).
- κουν-νί**, τὸ (= ὁ κόκκος σταριοῦ, κριθαριοῦ κτλ.· ἐπίθ. **δίκουν-νος**, **τρίκουν-**
-νος. «Ὅταν προηγεῖται τὸ ἕνα = λίγο).

«Ἐστειλέμ-με ἡ μάνα μου νὰ μοῦ βάλεις ἕνα-γουν-νίλ (λίγο)-λάδι».

Τὸ μτγν. τὸ κωνίον, ποὺ εἶναι ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. ὁ κῶνος. 178

κύλινδρος, ὁ (= πέτρα σὲ σχῆμα κυλινδρικό, μήκους 0,50 X 0,60. Τὴν κυλοῦν, ὅταν βρέχει, στὸ δῶμα (στὴ στέγη) τῶν σπιτιῶν ποὺ εἶναι ἀπὸ πατε-
λιά, γιὰ νὰ κλείσουν οἱ σχισμὲς ποὺ εἶχε προκαλέσει ἡ ξηρασία, ὥστε
«νὰ μὴ στάσ-σει» (= νὰ σταματήσῃ ἡ διαρροὴ τοῦ νεροῦ).

«Πάν-νε, κακόμοιρε ἄθρωπε, νὰ κ'υλίσῃς τὸ δῶμαμ-μας μὲ τὸ-γύλι-
δραν-(ν)ὰ λεβαρίσει νὰ στάσ-σει» (νὰ σταματήσῃ ἡ διαρροὴ τοῦ νεροῦ
στὸ σπίτι).

Τὸ ἀρχ. ὁ κύλινδρος. 179

κ'ύβη, ἡ (= ἡ ῥάχη).

Τὸ ἀρχ. ἡ κύμβη. 180

κ'ύρτος, ὁ (= εἶδος καλαθιοῦ μὲ στενὸ λαιμὸ ποὺ τὸ χρησιμοποιοῦν οἱ ψαρά-
δες γιὰ ἐγκλωβισμό ψαριῶν).

Τὸ ἀρχ. ὁ κύρτος. 181

λάμνω (= κωπηλατῶ).

«Ἐχα το-γ' ἔλαμνέμ-μου γούλη-δὴν-ἡμέρα, μ' ἐπικιάμεν-ἕνασ-σωρόχ-
-χαν-νιά» (πολλοὺς χάνους).

Τὸ ἀρχ. ἐλαύνω. 182

λαχτγιά, ἡ (= ἡ κλοτσιά, τὸ λάκτισμα).

Τὸ μsn. ἡ λακτέα ἢ ἡ λακτία, ἀπὸ τὸ ἀρχ. λακτίζω. 183

λαχτῶ (= κλοτσῶ).

Τὸ ἀρχ. λακτίζω. 184

λεχούσα, ἡ (= ἡ λεχώνα).

«Τὸ dζουμι-dῆς λεχούσας»· πρβλ. καὶ τὴν παροιμιακὴ φράση: «Ἐπι-
ν-νε-γαί-dζουμίν (τῆς λεχούσας)-ἡ μάνα ποὺ σ' ἐγέν-να;» Πρόκειται
γιὰ τὸ ζωμὸ ποὺ ἔδιναν στὴ λεχώνα ἀμέσως μετὰ τὸν τοκετό. Συντε-
λοῦσε στὸ νὰ φύγουν τὰ λόγια (ὕγρα) καὶ νὰ αὐξηθεῖ ἡ ροὴ τοῦ γάλα-
τος.

Τὸ ἀρχ. ἡ λεχώ. 185

λίλ-λιρη, ἡ (= ἡ ἱλαρά).

Ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἱλαρός. 186

λιμάσ-σω (= πεινῶ πολὺ).

«Ἄμ-μα ἔχ'εις (ν)ὰ φάεις ἀπὸ τὸ πουρνό, λιμάσ-σεις».

«Ἐφηκ'ε-dὸ παιδί-g' ἐλίμαξε».

Τὸ ἀρχ. λιμώττω. 187

- λιμένω** (= περιμένω).
«Λίμενέ με μινιά στεμνή-g' ἤρτα».
Τὸ ἀρχ. ἀναμένω. 188
- λιόβγω** (= ψαρεύω).
Τὸ μτγν. ἀλιεύω. 189
- ἡ-λέχ-χομαι** (= στενοχωροῦμαι, ἀνησυχοῦμαι).
«Τώρα μοῦ ἡ-λέχ'εσαι;» (τώρα σὲ ἐπιασαν οἱ ἀνησυχίες, οἱ τύψεις;)
Τὸ ἀρχ. ἐλέγχομαι. 190
- λοάδζω** (= ἐρευνῶ, ψάχνω).
«Τί βοῦ λοάδζεις (ν)ά βρεις;»
Τὸ μσν. λογιάζω, τὸ ἀρχ. λογίζομαι. 191
- λότ-τ'ι**, τὸ (= τὸ ἀγίνωτο σύκο).
«Πάνω λότ-τ'ι-gάτω λότ-τ'ι (ν)ά (γ)ενεῖ τὸ λότ-τ'ισ-σύκο» (ἐπωδὸς παι-
διᾶς).
Τὸ ἀμάρτ. τὸ ὀλύνθιον, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. ὁ ὀλυνθος καὶ ὁ ὀλονθος. 192
- λουφ-φάσ-σω** (= λαχανιάζω, ἀσθμαίνω).
«Εὐνήβη-d'ἀνήφοράκ'ι (τὸ μικρὸ ἀνήφορο)-g' ἐλούφ-φάξα».
Τὸ ἀρχ. λαφύσσω. 193
- λυτ-τ'ιάδζω** (= ὀρνιάζω, βάζω ὀρνιθούς στὴ συκιά).
Τὸ ἀρχ. ὀλυνθάζω. 194
- μαλαχτάρι**, τὸ (=τὸ ἐργαλεῖο ποὺ χρησιμοποιοῦσαν οἱ καλαφάτες, γιὰ νὰ ἀλεί-
φουν τὰ ὕφालα τῶν ἱστιοφόρων μὲ πίσσα· ὅμως λέγεται καὶ σκωπτικά,
σὲ τύπο μεγεθ., γιὰ τὸν κόλακx).
«Εἴναισ-σου μινιά μαλαχτάρα!» (σοῦ εἶναι ἕνας κόλακας!)
«Πάψε κ'αὶ σύ, μωρὴ μαλαχτάρα».
Τὸ μτγν. ὁ μαλακτήρ. 195
- μαν-νός**, ὁ (=ὁ νωθρός).
«Τρέξε, πρὲ κακόμοιρε. Τί μαν-νός ἄθρωπος!»
Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. μανός. 196
- Μαραθοῦδα** (= τοπωνύμιον· μυχὸς μὲ κτήματα καὶ σπίτια ποιμενικά καὶ πα-
ραθεριστῶν).
Τὸ ἀρχ. περιεκτικὸ Μαραθοῦς -ντος (=τόπος ὅπου ἀφθονεῖ τὸ φυτὸ
μάραθο)· πρβλ. Κερασούντα κ.ἄ.δ. 197
- μεθαίρω** (= τακτοποιῶ, συγυρίζω).
«Ἐλα νὰ μεθάρουμε-dὸ τραπέδι» (νὰ σηκώσουμε τὸ τραπέζι ὕστερα

- ἀπὸ τὸ φαγητό). ***Ἀμέθαρτος-η-ο** (= ὁ ἀτακτοποιήτος).
 Τὸ ἀρχ. μεταίρω. 198
- μεθήρα**, ἡ (= τὸ φίδι ποὺ κυνηγáει τοὺς ποντικούς, ἀλλὰ καὶ κάθε εἶδος φιδιοῦ).
 Τὸ ἀρχ. ὁ μυοθήρας. 199
- μελάτ-τ'ι**, τὸ (= μυρωδικὸς καρπὸς φυτοῦ· χρησιμοποιεῖται ὅπως τὸ σουσάμι, κυρίως στοὺς ἄρτους τῆς ἀρτοκλασίας).
 Τὸ μτγν. τὸ μελάνθιον (μέλας + ἄνθος). 200
- μελίχλωρος** (= αὐτὸς ποὺ ἔχει τὸ κίτρινο χρῶμα τοῦ μελιού· ἔτσι λέγονται καὶ τὰ χταπόδια ποὺ ἐκτιθέμενα στὸν ἥλιο παίρνουν τὸ κίτρινο χρῶμα χωρὶς ὅμως νὰ ἀποξηρανθοῦν).
 Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. μελίχλωρος (σύνθετ. ἀπὸ τὸ ἀρχ. οὖς, τὸ μέλι καὶ τὸ ἀρχ. ἐπίθ. χλωρός). 201
- μερμηγιᾶδζω** (= κισθάνομαι φαγούρα ἢ ἐλαφροὺς νυγμοὺς στὸ δέρμα).
 «Καλὲ μάνα, ὁ πόδας μου μερμηγιᾶδζει. Μὲ γιατί κ'αὶ καλὰ;» (γιατὶ ἄραγες;)
 Τὸ μτγν. μυρμηκίζω. 202
- *μερών-νω** (= ἐξημερώνω, ἡσυχάζω)· οὖς, τὸ ***μέρωμα**.
 «Ἐκαμές τοθ-θεργιό. Εἶδα κ' ἔπαθα (ν)ὰ τὸμ-*μερώσω».
 «Τί βού'χει τὸ μωρὸ-*g* εἶναι γοῦλο-*grίνια*; Βύδζασέ το νὰ *μερώσει».
 Τὸ ἀρχ. ἡμερῶ. 203
- μεσημεργιᾶδζομαι** (= μὲ βρίσκει τὸ μεσημέρι).
 «Ἐμεσημεργιᾶστημε-*gi* ἀκόμα (δ)ὲν-ἐτελειώσαμε».
 Τὸ ἀρχ. μεσημβριᾶζω. 204
- *μ-ματίδζω** (= συνδέω, συγκολλῶ).
 «(N)ὰ πκ'ιάεις (ν)ὰ *μ-ματίσεις τὴν-άλυσίδα».
 «Αὐτὸ-δὸ ξύλο-βού μου *φερεις εἶναι *μ-ματισμέ-ο. (Δ)ὲμ-μου κάμνει».
 Τὸ μτγν. ἀμματίζω. 205
- *μοβοργιά**, ἡ, καὶ ἐπίθ. ***μοβόρος**.
 «Ἡ *μοβοργιά του (δ)ὲν-ἔχει ὄρια».
 *Ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐπίθ. αἰμοβόρος. 206
- *μοθέν-νω** (= ἀποθέτω).
 «Ἐλᾶτε νὰ *μοθέκουμε-*dá* γουμάργια μας (τὰ φορτία μας) ἐδῶ, (ν)ὰ *ποψυχοῦμε-*γομ-μάι*» (νὰ ξεκουραστοῦμε λίγο).
 Τὸ ἀρχ. ἀποτίθημι. 207

- *μόν-νω** (= ὀρκίζομαι).
 «Ἔμοσε-*g* ἔτσε τὸν-ἐφῆκα(ν)».
 «Ἔμοσα νὰ μὴ-*doṽ* ξαναμιλήσω».
 Τὸ ἀρχ. ὁμνύω καὶ ὁμνυμι. 208
- μουλοῦχ-χα**, ἡ (= φυτὸ ποὺ μαγειρεύεται καὶ θεωρεῖται μαλακτικό).
 «Σήμ-μερομ-μαγειρεύγω μουλοῦχ-*χ*ες».
 «Ὅμως λέγεται σκωπτικὰ καὶ γιὰ τὸν πολὺ ἥπιο στὸ χαρακτήρα:
 «Μάνα κ'ὶ αὗτος ἡ μουλοῦχ-χα!».
 Τὸ ἀρχ. ἡ μολόχη. 209
- μουστουχ'ιά**, ἡ (= τὸ φέμωτρο).
 «Τώρα (θ)ὰ μοῦ βάλεις μουστουχ'ιάν-(ν)ὰ μὴν-*i-horō* νὰ μιλήσω!»
 Τὸ στομούχιον (ἀπὸ τὸ ἀρχ. οὐσ. τὸ στόμα + τὸ ἀρχ. ρ. ἔχω). 210
- μουχουρτί**, τὸ (= ἡ γαβὰθα μικροῦ σχήματος)· μεγθ. ἡ **μουχούρτα**.
 «Τῶμ-μαστόρω-*dō* φαίν-(ν)ὰ τὸ βάλεις στὴμ-μουχούρτα-*gai* τῶ-*baidigīō*
 στὰ μουχουρτιά».
 Τὸ μσν. τὸ μουχρούτιν. 211
- *βλάδζω** (= σκορπίζω).
 «Θῶρε νὰ μὴν-*i-bláseis* τ' ἀλεύρι(ν)».
 «Ἐβλάσας (διασκορπίστηκαν)-*sá-doṽ* λα(γ)οῦ τὰ παιδιγιά».
 Τὸ ἀρχ. ἐμπελάζω. 212
- *βροστολάτης**, ὁ (= τὸ ζῶο ποὺ προπορεύεται καὶ ὁδηγεῖ τὴν ἀγέλη).
 Δεύτερο συνθετικὸ τὸ ἀρχ. ὁ ἐλάτης (ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐλαύνω). 213
- *βυρίδζω** (= κατακαίω, πυρπολῶ).
 «Ψήν-νεις με κ'αὶ *βυρίδζεις με με τὰ κα(μ)ώματά σου».
 Τὸ μτγν. ἐμπυριζώ. 214
- *μύλ-λα**, ἡ (= τὸ λίπος, κυρίως τὸ χοιρινό)· ρ. ***μυλ-λών-νω** (= ἀλείφω με λί-
 πος π.χ. μιὰ φέτα ψωμί).
 «Φέρε μου τὴμ-*μύλ-λαιν-(ν)ὰ* 'λείψω τὸ ψωμίμ-μου».
 Τὸ ἀρχ. τὸ ἄμυλον. 215
- μυλοκόπι**, τὸ (= εἶδος ψαριοῦ· μοιάζει με τὸ φαγκρί, ἀλλὰ εἶναι πιὸ ἄσπρο).
 Ἵποκορ. ἀπὸ τὸ μτγν. ὁ μυλοκόπος· τὸ ἀρχ. ὁ μύλλος. 216
- *μώδζω** (= πονῶ καὶ δείχνω τὸν πόνο μου με στεναγμούς, καταρρέω σωματικά).
 «Τί 'ναι-*hrē* κ'αὶ *μώδζεις;» (= τί ἔχεις καὶ βγάξεις οἰμωγές;)
 «Αὗτος γοῦλομ-*μώd*ζει κ'αὶ πάει» (= καταρρέει σωματικά ἀπὸ μέρα
 σὲ μέρα).
 Τὸ ἀρχ. οἰμώζω. 217

- *ναγαστός** (= ὁ βιαστικός, ὁ γρήγορος)· ἐπίρρ. ***ναγαστά** (= βιαστικά, γρήγορα).
 «Μάνα κ' εἴπεις ὁ *ναγαστός!»
 «*Ναγαστά, πρέ, νά 'ρτεις γροικᾶς;»
 Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἀναγαστός. 218
- *νάδοση**, ἡ (= ἡ ὑγρασία)· βλ. καὶ τῇ λ. ***ναδών-νω**.
 Τὸ ἀρχ. ἡ ἀνάδοσις. 219
- *ναδών-νω** (= βγάζω ὑγρασία).
 «*Εβρεξε-γαὶ *ναδῶκαν-οἱ τοῦχ'οι».
 «*Εφηκ'ες τὰ ροῦχα ὅξω τὴν-νύχτα γ'ἐναδῶκα(ν)».
 Τὸ ἀρχ. ἀναδίδωμι. 220
- *ναέρω** (= ἀνακατώνω).
 «*Ενάειρες τὸ φαίν-(ν)ά μὴ-βιάει κάτω;» (= νά μὴν πιάσει).
 «*Εκκμέες με κ'αὶ *ναέρου-δᾶ κούφη μου» (μὲ ἔκκαμες, μὲ ὅσα εἴπεις, καὶ ἀνακατετύπηκε τὸ στομάχι μου).
 Τὸ ἀρχ. ἀνεγείρω. 221
- *νακολ-λῶ** (= κολλῶ κάτι ἐπάνω σὲ κάτι ἄλλο, ἐπικολλῶ).
 Τὸ μτγν. ἀνακολλῶ. 222
- *νακουφῶ** καὶ ***νεκουφῶ** (= ἀνακουφίζω).
 «Κ'αὶ πέ μου, κακόμοιρε, τίποτε (= κάτι) νά μὲ *νακουφᾶς!»
 Τὸ ἀρχ. ἀνακουφίζω. 223
- *ναμύσ-σω** (= κλαίω μὲ λυγμούς, στενάζω, βογγᾶ).
 «Τί βού 'χει, πρέ, τὸ παιδί γαὶ *ναμύσ-σει;»
 Τὸ ἀρχ. μύσσω καὶ ἀναμύσσω. 224
- *νασύρνω** (= ἀναπνέω, ἀναστενάζω).
 «*Νάσυρε, μουρέ, τώρα ποὺ σὲ *φουγράφεται ὁ γιαντρός» (= τώρα ποὺ σὲ ἀκροάζεται ὁ γιατρός).
 «*Εδωκέμ-μού τα τὰ μαϊδγιά, μ' ἐνάσυρεν (ἀλλὰ ἀναστενάξε)-ἄμ-μα μοῦ τὰ 'δων-νε(ν)».
 Τὸ ἀρχ. ἀνασύρω. 225
- *νασῶ** (= κουτσομπολεύω, κατηγορῶ).
 «(Δ)ἐν-ἔχουδ-δουλειᾶ-γαὶ καοῦδαι-γαὶ *νασοῦ-dὸν-ἐνα-γαὶ τὸν-ἄλλο(ν)».
 Τὸ ἀρχ. ἀνασεῖω. 226
- ναυλίδι**, τὸ (= ἡ μικρὴ αὐλὴ· βρίσκεται συνήθως πρὶν ἀπὸ τὴν καθαυτὴ αὐλὴ).
 Τὸ μτγν. τὸ αὐλίδιον. 227

- *ναχάσκω** (= χασμουριέμαι).
 «Τί 'ναι-γαί 'ναχάσκεις; (Δ)έν-ἐκ'οιμήθης ἀ(π)όψε;»
 Τὸ ἀρχ. ἀναχάσκω. 228
- *νεμασῶ** (= ἀναμηρυκάζω).
 Τὸ ἀρχ. ἀναμασῶμαι. 229
- *νεμ-μῶ** (= φυτρώνω, ξεφυτρώνω).
 «(Θ)ὰ πάω θέλω αὖριον-(ν)ὰ δῶ ἄν-ἐνέμ-μησεν-ῆ σπορά μας».
 «'Εκ'εῖ ποῦ (δ)έσ-σέ σπέρουν-'νεμ-μᾶς». 230
 Τὸ μ.τ.γν. ἀναμύω.
- *νέσπασμα**, τὸ (= τὸ ξερίζωμα).
 Τὸ ἀρχ. τὸ ἀνάσπασμα· βλ. καὶ λ. *νεσπῶ καὶ *ξινεσπῶ. 231
- *νεσπῶ** (= ξερίζωνω) καὶ *ξινεσπῶ (βλ. λ.).
 «'Επῆ(γ)α-δὰ παλιόπαιδα στὸ περβολάκ'ιμ-μου κ' ἐνεσπάσαγ-γοῦλες
 τίς δοματιές μου». 232
 Τὸ ἀρχ. ἀνασπῶ.
- *νεφαίνω** (= ἐμφανίζομαι, προβάλλω).
 «'Νέφανε νὰ σοῦ πῶ».
 «'Ενέφανε-δὸ παπόρι(ν)». 233
 Τὸ ἀρχ. ἀναφαίνω.
- *νεχαράσ-σω** (= μηρυκάζω).
 Τὸ μ.τ.γν. ἀναχαράσσω. 234
- *νιβατὸς** (= ὁ ἀνεβασμένος).
 «'Νιβατὸ ψωμί» (= τὸ ἀνεβασμένο ψωμί). 235
 Τὸ μ.σν. ἀνεβατὸς· ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἀναβατὸς καὶ ἀμβατὸς.
- Νιβοργεῖος**, ὁ (τοπωνύμιον· λιμενίσκος στὰ ΒΔ τῆς πόλεως Σύμης μὲ ἀρκετὰ
 σπίτια παραθερισμοῦ, λίγα κτήματα καὶ ἐξωκλήσια. 'Εκεῖ τοποθετοῦν
 τὴν ἀρχαία Μεταποντίδα. Θὰ ἦταν λιμάνι ἐμπορικό). 236
 Τὸ ἀρχ. τὸ ἐμπορεῖον.
- νισκ'ιά**, ἡ.
 «'Εχάλασε-βολ-λὺ-βράμαν-ὁ κόσμος κ' αἱ πρέπει νὰ γλέπεις (νὰ προ-
 σέχεις) κ' αἱ τὴν-νισκ'ιάσ-σου».
 «'Αποὺ τὴν-ἀρρώστιαν-ἐ(γ)ίνετον-νισκ'ιά» (ἀδυνάτισε πολὺ). 237
 Τὸ ἀρχ. ἡ σκιά.
- *δηργιῶμαι** (= διστάζω, δειλιάζω).
 «'δηργιῶμαι νὰ βουτ-τ'ήσω, γιατί κρυών-νει» (διστάζω νὰ κολυμπήσω,
 ἐπειδὴ κάνει κρύο).

- «Ἐδῆργιούμουν-(ν)ά ῥτω νά σοῦ τά πῶ».
Τὸ ἀρχ. ἐντηρῶ-ἐντηροῦμαι. 238
- ἴδιδονῶ (= ἀντηχῶ, δονῶ).
«Ἐρριξεν-έχτες ὁ ἀξάερφός μου μνιᾶ-βόβα στὸν-Ἐπιτάριο! Ἐδιδό-
νησεν-ῆ νεκκλησά».
Τὸ ἀρχ. ἀντιδονῶ. 239
- ἴδιλοῶ (= ἀντιλέγω).
«Εἶπα σου χ'ίλις βολές ἄμ-μα σοῦ μιλω (ν)ά μῆμ-μοῦ ἴδιλοᾶς».
Τὸ ἀρχ. ἀντιλογῶ. 240
- ἴδιροσπασμός, ὁ.
Τὸ μsn. ὁ ἐντεροσπασμός. 241
- ἴΞερῶ (= Ξερνῶ).
«Γιατρέ, ἔλα νά δεῖς τῆμ-μάναμ-μου. Γοῦλο ἴΞερᾶ».
Τὸ ἀρχ. ἐξεράω-ῶ. 242
- ἴξη(γ)ῶ (= ἐρμηνεύω, φανερώνω) καὶ ἴξη(γ)οῦμαι (= συμφωνῶ, ἔρχομαι
σὲ συνεννόηση).
«Ξῆ(γ)ησέ τοῦ τα γοῦλα (ν)ά καταλάβει».
«Ξῆ(γ)ημένα πράματα» (= συμφωνημένα, συνεννοημένα πράγματα).
Τὸ ἀρχ. ἐξηγῶ-ἐξηγοῦμαι. 243
- ἴΞιδρών-νω (= Ξεῖδρῶνω, σταματῶ νά ἰδρῶνω ὕστερα ἀπὸ κάποια ἀνάπαυση,
ξεκουράζομαι).
«Ἐλα νά κάτσουμε-γομ-μάν (γιά λίγο)-(ν)ά ἴΞιδρώσουμε».
Τὸ μτγν. ἐξιδρῶ. 244
- ἴΞιμαργών-νω (= Ξεπαγώνω, ζεσταίνομαι).
«Κάτσε κοδὰ στὸ μαργάλ-λιν-(ν)ά ἴΞιμαργώσου-dά χ'έργια σου».
Τὸ ἀρχ. ἐκμαργῶ. 245
- ἴΞινεσπῶ (= Ξεριζώνω).
«Ἐπῆ(γ)εν-ῆ κακούργα κ' ἐξινέσπασεγ-γοῦλα τὰ λουλ-λούδιγῶ ἀποῦ
τῆ-δαρτάναμ-μου» (τὸ πεζούλι στὴν αὐλὴ μὲ λουλουδία· ἄλλοῦ ἄλτάνα).
Τὸ ἀρχ. ἐξανασπῶ. 246
- ἴΞιδερίδζω (= βγάζω τὰ ἔντερα).
«(Ν)ά σοῦ δώκω θέλω μνιᾶλ-λαχτγιά (βλ. λ.), (ν)ά σὲ ἴΞιδερίσω».
Τὸ μτγν. ἐξεντερίζω. 247

***ξιδιλῶ** (= ἀδειάζω).

«(Θ)ὰ φωνάξω θέλω τόλ-λωλ-λ-Αναστάση νὰ 'ξιδιλήσει τὸν-ἀπόπατο».
Τὸ ἀρχ. ἐξαντλῶ. 248

***ξισπαίνω** (= τρομάζω, συγκινῶ).

«Εἰςπανεὲς με (μὲ τρόμαξες), κακόμοιρε, μὲ τίς φωνάρες σου».
«(Δ)ὲν-ι-θ-θυμοῦμαι νὰ μοῦ φέρεις τίποτε (κᾶτι) νὰ μὲ 'ξισπάνεις» (= νὰ
μὲ κάμεις νὰ συγκινηθῶ).
Τὸ ἀρχ. ἐκσπῶ. 249

ξίστα, ἡ (= τὸ κανάτι)· ὑποκορ. τὸ ξιστί (βλ. λ).

«Βάλε λ-λί(γ)ον-νερὸ στὴ ξίστα».
Τὸ μτγν. ὁ ξέστης (ἀπὸ τὸ λατιν. sextarius). 250

ξιστί, τὸ (= τὸ μικρὸ κανάτι)· ὑποκορ. τὸ ξιστάκι.

«Ὁ Κουκ-κ'ουμάς ἐπέρασεν-ἀπὸ τὴν-γειτονιάμ-μας
κ'' ἐπῆρε-δὰ ξιστάκιμας κ'αὶ τὰ βασιλικάμας» (δίστιχο ποῦ λέγε-
ται στὸν Κουκ-κ'ουμά, τὸ συμαϊκὸ ἔθιμο τοῦ Κλήδονα, ποῦ γιορτά-
ζεται στίς 2 Μαΐου, βλ. Σωτ. Καρανικόλα, Λαογραφία τ. ΙΖ', τεῦ-
χος Β' (1958), σσ. 409-422).
Τὸ μτγν. τὸ ξεστίον, ποῦ εἶναι ὑποκορ. τοῦ ὁ ξέστης, βλ. καὶ τὴ λ.
ἡ ξίστα. 251

***ξιστορῶ** (= διηγοῦμαι).

«Κάτσε νὰ μοῦ 'ξιστορήσεις π-π'ῶς ἐ(γ)ίνα-δὰ πράματα».
Τὸ ἀρχ. ἐξιστορῶ. 252

ξισυνορίδζω (= συνερίζομαι).

«Μῆ-δοῦ ξισυνορίδζεις» (= μὴν τὸν συνερίζεσαι).
«Οἱ κόρες ξισυνορίδζουσαι στὰ τρα(γ)οῦδγία».
Τὸ μτγν. συνερίζω. 253

***ξιτυλίω** (= ξετυλίγω).

«Θῶρε γιατί (θ)ὰ μοῦ 'ξιτυλίξεις τὸ κουβάρι-dῆ-gλωστή».
Τὸ ἀρχ. ἐκτυλίσσω. 254

ξυσπασμένος (= ὁ ἐπληρμένος).

«Μάνα κ'' ἐκ'εινος ὁ ξυσπασμένος! Γοῦλο γιὰ τὰ γρόσα του μιᾶ».
'Απὸ τὸ ἐκσυσπάζω, ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐκσυσπῶμαι. 255

ὀλός, ὁ (= τὸ μελάνι τοῦ χταποδιοῦ).

«Θῶρε (ν)ὰ βγάλεις ὁμορφα ὁμορφα τὸν-ὀλὸ-d' ἀχταποδγιοῦ (ν)ὰ τὸ-dῆ-
ανίσουμε» (γιὰ νὰ τὸν τηγανίσουμε).
Τὸ ἀρχ. ὁ ὀλός. 256

- ὄργο**, τὸ (= τὸ νῆμα, ἰδίως τὸ βαμβακερό).
 «Πάν-νε (πήγγαινε) νὰ μοῦ 'βοράσεις ὄργον-(ν)ὰ σοῦ ἠλέξω κράτσες» (= κάλτσες).
 Τὸ ἀρχ. τὸ ἔργον. Ἡ σημασία ἀπὸ τὸ κλωστικὸ ἔργο, ποὺ στὰ παλιὰ χρόνια ἦταν μιὰ ἀπὸ τίς κύριες ἀπασχολήσεις τῶν γυναικῶν. 257
- ὄφκ'ιος**, ὁ (= τὸ φίδι).
 Τὸ ἀρχ. ὁ ὄφης. 258
- ὄχτουρας**, ὁ (= ἡ ἀρρώστια χρυσή).
 Τὸ ἀρχ. ὁ ἵκτερος. 259
- παίρομαι** (= χάνω τὰ μυαλά μου).
 «Εἶδελ-λέει τίποτε (κάτι) τὴν-νύχτα-g' ἐπάρτη» (= τὰ 'χασε).
 Τὸ ἀρχ. ἐπαίρομαι. 260
- πανέρκομαι** (= ξανάρχομαι).
 Τὸ ἀρχ. ἐπανέρχομαι. 261
- παράνομα**, τὸ (= τὸ παρωνύμιο, τὸ ἐπώνυμο).
 «Πέ μου κ'αὶ τὸ παράνομάς-σου».
 Ἀπὸ τὸ οὐδ. τοῦ ἀρχ. ἐπιθ. παρώνυμος-ον. Ὁ Γ. Χατζιδάκις τὸ ἔχει ἐτυμολογήσει ἀπὸ τὴν πρόθεση παρὰ καὶ τὸ οὐσ. ὄνομα. 262
- παράσταφνος**, ὁ (= ὁ παραστάτης τῆς πόρτας).
 «Βάλε τούς παραστάφνους, μάστορη, (ν)ὰ κρεμ-μάσουμεν-αὔριο-diς πόρ-τες».
 Τὸ ἀρχ. ὁ παράσταθμος. 263
- παραφήν-νω** (= παραγγέλλω, ἀναθέτω).
 «Ἐπαραφήν'έμ-μου (ν)ὰ πάω (ν)ὰ πῶ τ' ἀφέδῃ σου (ν)ὰ μὴν-ἔρτει».
 Τὸ ἀρχ. παραφήμι. 264
- πασσούλ-λι**, τὸ (= μικρὸ κομμάτι ξύλου, χρήσιμο μόνο γιὰ φωτιά).
 Τὸ πασσάλιον, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. ὁ πάσσαλος. 265
- πιδέξος καὶ 'πιδέξος** (= ἀνάλογος, κατάλληλος).
 «Κ'αὶ τὰ μεταξωτὰ βρακ'ιὰ 'πιδέξα σκέλ-λη θέλου» (παροιμία).
 Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἐπιδέξιος. 266
- Πέδι(ν)**, τὸ (= προάστιο μὲ κήπους καὶ ἐξοχικὰ σπίτια στὸ ἄκρο τῆς μεγάλυ-τερης πεδινῆς περιοχῆς τῆς Σύμης. Πέδι(ν) λέγεται καὶ ὁλόκληρη ἡ πεδινὴ περιοχὴ).

- «Δών-νω τῆς κόρης μου δγυ πορβόλια στὸ Πέδι(ν)» (ἀπὸ συμαϊκὸ τε-
σκερε = προικοσύμφωνο).
Τὸ ἀρχ. τὸ πεδίον. 267
- πελεχρὸς (= ὁ φτωχικὸς· κυριολεκτεῖται γιὰ τὰ πράγματα).
«Σήμ-μερον-(ν)ὰ βάλεις τὰ πελεχρά σου τὰ ροῦχα» (= τὰ καθημερινά,
τὰ παλιά σου τὰ ροῦχα).
Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. πενιχρός. 268
- περίτου καὶ ξιπερίτου (= παραπάνω, περισσότερο).
«Ἐκαμεν-ξουτος περίτου φίτσο!» (= ἀπέκτησε μεγάλο ἐγωισμό).
«Ξιπερίτου μᾶς ἐ(γ)ίνης».
Ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐπίθ. περιττός καὶ περισσός. 269
- πευκοδζίανο, τὸ (= ἡ πευκοβελόνη).
Οἱ ἀρχ. λέξεις ἡ πεύκη+τὸ σίγνον. 270
- πη(γ)ή, ἡ.
«Ἐκαμα τῆγ-γῆ-ῆ» (παροιμία πού σημαίνει: δὲν ἄφησα τίποτε πού
δὲν τὸ ἔκαμα π.χ. γιὰ νὰ βρῶ κάτι πού ἔχασα).
Τὸ ἀρχ. ἡ πηγὴ. 271
- ᾽πιθύμι, τὸ (= παρασιτικὸ φυτό).
Τὸ ἀμάρτ. τὸ ἐπιθύμιον, ὑποκορ. ἀπὸ τὸ μτγν. τὸ ἐπίθυμον (ἐπὶ+θύμος=
τὸ θυμάρι). 272
- πλάσ-σω (= πλάθω).
«(Θ)ὰ ᾽ρτεις θέλεις (ν)ὰ πλάξουμε-dὰ κουλ-λούργια μας;»
Τὸ ἀρχ. πλάσσω. 273
- πλήσσω (= στενοχωριέμαι, πλήττω).
«Γούλη-dῆν-ἡμέρα μοναχ'ἡ μου, ἔπληξα».
Τὸ ἀρχ. πλήσσω. 274
- ᾽πογλυκ'αίνω.
Τὸ μτγν. ἀπογλυκαίνω. 275
- πόδας, ὁ (= τὸ πόδι).
Τὸ ἀρχ. ὁ πούς. 276
- ᾽πόδζουμα καὶ ᾽πόδζουμα, τὸ (= τὸ ἀπόπλυμα τῆς σκάφης μετὰ τὸ ζύμωμα
τοῦ ψωμιοῦ τῆς ἐβδομάδας· ἐπίσης τὰ ἀπόνερα τῆς μπουγάδας).
«Τὸν-εἶχα(ν) στὰ ᾽ποδζούματα, πρωτόπλυτο-dὸν ἔχου(ν) » (= τὸν ἀπο-
διοπομπάιο, τὸν ἔχουν τώρα πρωτοκάθεδρο) (παροιμία).
Τὸ μτγν. τὸ ἀπόζεμα. 277

- *ποδιαλέω (= κάμνω ἐπιλογή).
 «Τί βοῦ κάεσαι κ' αἱ 'ποδιαλέεις; Φῆκ' εἰ κ' αἱ κα(ν)έναν-ἄλ-λον-(ν)ά δια-
 λέξει». 278
 Τὸ μsn. ἀποδιαλέγω.
- *ποδιώχνω (= ἀποδιώχνω).
 Τὸ ἀρχ. ἀποδιώκω. 279
- *ποδοσίμι, τὸ (= κάτι ποῦ στέλλεται ὡς δῶρο).
 «Ἐπῆρα το τὸ 'ποδοσίμι-βοῦ μοῦ 'στειλεις». 280
 'Απὸ τὸ μτγν. ἐπίθ. ἀποδόσιμος.
- *ποιδω καὶ *ποδών-νω (= ἀποκάμνω ἀπὸ τὴν πολλή δουλειά).
 «Ἐπόδωκα ἀπὸ τὸ πάν-νε κ' ἔλα». 281
 Τὸ ἀρχ. ἀποδίδωμι.
- *ποκαρών-νω (= ἀποκαρώνω).
 «Ἐποκάρωσε» (= ἀποναρκώθηκε, βυθίστηκε σὲ βαθὺ ὕπνο). 282
 'Απὸ τὸ ἀρχ. καρῶ.
- *ποκλείδζω (= ἀπομονώνω, ἐγκλείω).
 «Αὐτοὶ κάμνουθ-θαρρεῖς κ' ἔχα-δους 'ποκλεισμένους». 283
 Τὸ ἀρχ. ἀποκλείω.
- *ποκλιοῦμαι (= κλαίγομαι).
 «Τί βοῦ 'χου-βάλε ξουτοι κ' αἱ 'ποκλιοῦdαι;» 284
 Τὸ ἀρχ. ἀποκλαίω.
- *πολοοῦμαι (= ἀπαντῶ).
 «Ἐσκασα νὰ τοῦ φωνάδζω μ' ἐκ' εἵνος ποῦ νὰ μοῦ 'πολοηθεῖ». 285
 Τὸ ἀρχ. ἀπολογοῦμαι.
- *πολύω (= σχολνῶ, τελειώνω).
 «Ἐπόλυκε-δὸ σκολεῖ». 286
 «Σήμ-μερον-ἐργῆσαν-(ν)ά 'πολύκουν-οἱ νεκκλησές».
- *πομωραίνω (= ἀποβλακώνω, ἀποβλακόνωμαι).
 «Ἐπομώρανέ-δομ-μέ τὰ κα(μ)ώματά της». 287
 Τὸ μτγν. ἀπομωραίνω.
- *ποπ-π'ηδῶ (= πύω νὰ βατεύω· κυριολεκτεῖται στὰ ζῶα).
 «Ἐπῆρα τῇ-γατσίκῃ-μου στὸ-δρά(γ)ον-(ν)ά τὴν-ι-π-π'ηδήσει. 'Εποπ-
 -π'ηδησέ-δη-γ' ἐπῆρα τῇ-γ' ἔφυ(γ)α». 288
 Τὸ μτγν. ἀποπηδῶ.

- ***πορμέω** (= τελειώνω τὴν ἄρμεξην).
Τὸ μτγν. ἀπαμέλω. 289
- ***πορράβγω** (= ξηλώνω).
«Ἐπορράφτη-dὸ βρακ'ίμ-μου. Ἔλα, καλὲ μάνα, νὰ μοῦ τὸ ράψεις».
Τὸ ἀρχ. ἀπορράπτω. 290
- ***πορριξιμιὸς** (= ὁ χωρὶς ἀξία, ὁ ἄξιος περιφρονήσεως).
«Τὸ ἔπορριξιμιὸ-gαράβι σὲ καλόλ-λιμιώναρ-ῥάσ-σει» (παροιμία).
Τὸ μτγν. ἐπίθ. ἀπορρίψιμος. 291
- ***πορρίχτω** (= ρίχνω, ἀποβάλλω τὸ παιδί ἢ κάνω ἔκτρωση).
«(Δ)ἔ-bιάν-νει παιδί. Γοῦλο-'hορρίχτει τα» (= συνεχῶς τὰ ἀποβάλλει).
Τὸ ἀρχ. ἀπορρίπτω. 292
- ***ποσκάβγω** καὶ ***ποσκάφτω** (= τελειώνω τὸ σκάψιμο).
«Ἐποσκάψειτέ τα τὰ πορβόλια σας;»
Τὸ ἀρχ. ἀποσκάπτω. 293
- ***ποστρέφω** (= στρέφω πρὸς τὰ πίσω· λέγεται γιὰ τὰ ἀποστήματα ποὺ διαλύ-
ονται).
«Ἐπόστρεψε-dὸ ἔγαλ-λώπιμ-μου» (βλ. λ.).
Τὸ ἀρχ. ἀποστρέφω. 294
- ***πόσυρμα**, τὸ (= ὁ καθαρισμὸς μὲ τὴ σκούπα ἢ μὲ τὸ σφουγγάρι).
Τὸ ἀρχ. τὸ ἀπόσυρμα. 295
- ***ποσύρνω** (= τραβῶ, στραγγίζω, καθαρίζω).
«Πόσυρέ τα τὰ νερά».
«Ποσύρνω, ἔποσύρνω τὴμ-μούρημ-μου κ'αὶ γοῦλομ-μοῦdζες βγάλ-λω».
Τὸ ἀρχ. ἀποσύρω. 296
- ***ποσφιγίδζω** (= σφουγγίζω).
Τὸ ἀρχ. ἀποσπογγίζω. 297
- ***ποσφίγω** (= ὀλοκληρώνω τὸ σφίξιμο, στραγγίζω).
«Ἐπόσφιξα τὰ ροῦχα, μάνα. (N)ὰ τὰ ἔπλωσω;»
«Ἐποσφίξαμε-dὰ σταφύλ-λια μας» (= τὰ σφίξαμε σὲ σημεῖο ποὺ νὰ μὴν
ὑπάρχει πιὰ ἄλλη ἀπόδοση σὲ μοῦστο).
Τὸ ἀρχ. ἀποσφίγγω. 298
- ***ποτανῶ** (= ἐκτείνω τὰ χέρια καὶ παραδίνω κάτι).
«Ποτάνησέ μου ἕναν-ἕνα-dὰ ξύλα (ν)ὰ τὰ πιάν-νω».
Τὸ ἀρχ. ἀποτανῶ. 299

ποτάσ-σω (= ἀποκτῶ).

«Ὁπγοῖος (δ) ἐν-ἐχ' εἰ παλιὰ, κ' αἰνούργια (δ) ἐ-βοτάσ-σει» (παροιμία).

Τὸ ἀρχ. ὑποτάσσω.

300

ποψύχομαι (= ξεκουράζομαι).

«Τώρα πού 'ποψύχ' ἤμεν-ās πκιὰ(σ) ουμε-βάλε τὸ δρόμο».

Τὸ ἀρχ. ἀποψύχω.

301

πρήσμα, τὸ (= ἐξόγκωμα, τὸ πρήξιμο).

«Τί 'ναι-ἔρε αὐτο-δὲ πρήσμα στὸ κούτελ-λόσ-σου;»

Τὸ ἀρχ. τὸ πρήσμα· ἀπὸ τὸ ἀρχ. πρήθω.

302

προπ-π'έφτω (= ὑποχωρῶ, ζητῶ συγγνώμη).

«Ἐπῆα κ' ἐπρόπ-π'εσα· τί βοῦ 'θελα νὰ κάμω πού τὸν-ἐχουμεν-ἀνάγη;»

Τὸ ἀρχ. προπίπτω.

303

προσφύρα, ἡ (= τὸ γνωστὸ κοχύλι).

Τὸ ἀρχ. ἡ πορφύρα.

304

προσώμι, τὸ (= αὐτὸ πού τίθεται ἀνάμεσα στὸν ὦμο καὶ στὸ φορτίο, γιὰ νὰ μὴν πονάει ὁ βαστάζος).

«(Δ) ἐν-ῆτο-δὲ προσώμιμ-μου καλὸ-g' ἐπλήασε (καὶ πλήγιασε)-δὲ γου-μάρι-δὲν-νῶμομ-μου».

Τὸ μsn. τὸ προσώμιν.

305

ράδι, τὸ (= ἡ σειρά).

Τὸ μsn. τὸ οὐράδιον, ὑποκορ. ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἡ οὐρά.

306

ραίνω (= ραντίζω· φιλοδωρῶ τοὺς ὀργανοπαῖτες, ὅταν χορεύει κάποιος δικός μας).

«Ἐράνα-δους μὲ ροδόσταμο».

«Χορεύγει ἡ 'ραβωνιαστικ' ἡ σου. Πάν-νε νὰ ράνεις» (πήγαινε νὰ ρίξεις χρήματα στοὺς ὀργανοπαῖτες).

Τὸ ἀρχ. ραίνω.

307

ράσ-σω (= ἀγκυροβολῶ, ἀράζω).

«Τὸ 'ποριζιμιῶ-γραάβι σὲ καλὸλ-λιμιώναρ-'ράσ-σει» (παροιμία).

Τὸ ἀρχ. ἀράσσω.

308

ργῶ (= βραδύνω).

«Ἐργησεν-(ν)ὰ 'πολύκ' εἰ (νὰ ἀπολύσει) σήμ-μερον-ἡ νεκκλησά».

Τὸ ἀρχ. ἀργῶ.

309

ρέβω (= περιπλανιέμαι άσκοπα, τεμπελιάζω).

«Έφυ(γ)εν-άπου τήδ-δουλειά-δου κ'αί κάεται κ'αί ρέβει άπ' έδω κ'ι άπ' έκ'εϊ».

Τό μτγν. *ρέμβω*.

310

ρέομαι (= έπιθυμώ).

«Όπου ρεχτεϊ κ'αί πάρει σε (σύζυγο), με(γ)άλη-βείναθ-θά 'χ'ει» (παροιμία).

Τό άρχ. *όρέγομαι*.

311

σακ-κ'άδζω (= διακόπτω τό θηλασμό του παιδιοϋ, του κατσίκιου ή του ριφιου, αποκόβω).

Τό άρχ. *σακάζω*, δωρ. τύπος του άρχ. *σηκάζω*.

312

σάψυχος, ό (= ή μαντζουράνα).

«Βράσε μου κομ-μάς (λίγο)-σάψυχο-βού με πονεϊ τό στομάχ'ιμ-μου».

Τό μτγν. *τό σάμψυχον*.

313

σεργός, ό (= είδος ψαριου).

Τό άρχ. *ό σαργός*.

314

σικλί, τό (= ό κουβάς που ανεβάζουν νερό από τη στέρνα ή τό πηγάδι).

«Έπ-π'εσέμ-μου τό σικλί στήγ-γιστέρνα». Πρβλ. και την παροιμία: «Έπ-κ'ια(σ)εσ-σικλί-γι άγιασμό» (λέγεται γι' αυτόν που διαδίδει ό,τι άκούει).

Τό μτγν. *τό σικλίον*, που είναι ύποκορ. του άρχ. *ό σίκλος*.

315

σινίγλι, τό (= είδος κουλούρας από λεπτό άλεύρι με σουσάμι και μαστίχι· τά *σινίγλια*, κατά τό έθιμο, γίνονται τά Χριστούγεννα).

Τό μτγν. *τό σιλίγνιον*, που προέρχεται από τό λατιν. *siligo*.

316

σκάλεθρο, τό (= τό κοντάρι με τό όποιο άνασκάλευαν τη φωτιά στους ίδιω-τικούς φούρνους).

Τό μτγν. *τό σκάλευθρον*.

317

σκληβών-νω (= μαλάσσω τη ζύμη για ψωμί ή κουλούρια, ώσπου νά γίνει λεία).

«(Θ)ά 'ρτεις θέλεις (ν)ά μάς βοηθήσεις (ν)ά σκληβώσουμε-δά κουλ-λούργια μας;»

Τό μτγν. *στιλβω*.

318

στελ-λί, τό (= τό στειλιάρι π.χ. τής άξίνας κ.τ.ό., τό σκέλος).

«Φέρε (ν)ά βάλουμε-δδ στελ-λί στο σκαφέτη» (στην τσάπα).

«Πάν-νε (ν)ά πλύν-νεις τά στελ-λιά σου» (= τά σκέλη σου).

Τό άρχ. *τό στειλειόν*.

319

στονομόρι, τὸ (= ἡ στενὴ δίοδος, τὸ σοκάκι)· οὐσαστ. ὁ **στονομυράς** (= ὁ ἀργόσχολος).

«Μαέψου πγιόν-ἀποῦ τὰ στονομύργια».

«Ἐσεῖς εἰστε γιά νὰ μὴ-gαοῦδαι (νὰ μὴ μένουν)-dὰ στονομύργια ἄδγεια».

«Μάνα κ'» ἔουτος ὁ στονομυράς!»

Τὸ μτγν. τὸ στενορρῦμιον, ποῦ εἶναι ὑποκορ. τοῦ μτγν. ἡ στενορρῦμη. (Τὸ ἐπίθ. στενός + τὸ οὐσ. ἡ ρύμη). 320

στράγα, ἡ (= ἡ στάλα, ἡ σταγὸνα).

«(Δ)ὲν ἔφηκ'ες μὴ ἐ μνιὰ στράγα στὸ houk-κ'άλ-λι».

Τὸ ἀρχ. ἡ στράγξ. 321

στρόπ-π'ος, ὁ (= σχοινένιος δακτύλιος ποῦ συγκρατεῖ τὸ κουπί στὸ σκαρμὸ).

Τὸ ἀρχ. ὁ τροπός. 322

στρουφούγι, τὸ (= ἡ κάνουλα, τὸ πόμολο).

Τὸ μσν. τὸ στροφίγγιον, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. ἡ στροφίγξ. 323

συνόριση, ἡ (= τὸ ξεσυνέρισμα).

«(Δ)ὲν-ἐχ'ει συνόριση» (= μὴν τὸν συνερίζεσαι).

Ἄπο τὸ μτγν. συνερίζω. 324

συνορίδζομαι (= συνερίζομαι)· οὐσιασ. ἡ **συνόριση** (βλ. λ.).

«Πκ'ιάε τοσ-σὰ-βελεβδ-gai μὴ-doῦ συνορίδζεσαι».

Τὸ μτγν. συνερίζω. 325

συφ-φάι, τὸ (= τὸ προσφάι).

«Αὐτὸ-dὸ ψωμι-dρώεται κ'αὶ χωρίς συφ-φάι».

Τὸ ἀρχ. τὸ συμφαγεῖν (ἀπαρ. ἀορ. τοῦ συνεσθίω). 326

συφ-φιλιών-νω (= συνδιαλλάσσω).

Τὸ ἀρχ. συμφιλιῶ. 327

σύχριστος (= ὁ πασαλειμμένος).

Τὸ ἐπίθ. συχχριστός, ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχ. συχχρίω. 328

σφύρνα, ἡ (= ἀφρόψαρο ποῦ ἀφθονεῖ τὸ καλοκαίρι).

Τὸ ἀρχ. ἡ σφύραινα. 329

σῶ (= κουνῶ, σαλεύω)· παθητ. **σοῦμαι** (= κουνιέμαι).

«Μήμ-μέ σεῖς» (= μὴ μέ κουνᾶς).

«Σοῦδαιγ-γοῦλα τὰ μάδαλα, σοῦδαι-g' οἱ τσακ-κ'οράφες» (παροιμία).

Τὸ ἀρχ. σεῖω. 330

- ᾿σωθρόπι**, τὸ (= ἡ ἐσωτερικὴ καρδίνα στὸ πλοῦτο).
 «Ὁ μαραγῶς ἐκάρφωσε-dὸ ᾿σωθρόπι(ν)».
 Τὸ ἀρχ. ἐπίρρ. ἔσω καὶ τὸ ἀρχ. οὐσ. ἡ τρώπις. 331
- τανῶ** (= ἐγγίζω, πιάνω).
 «Μῆμ-μὲ τανεῖς, γιατί ᾿μαι λερωμένος».
 Τὸ ἀρχ. τανύω. 332
- τατάς**, ὁ (= ὁ νουνός).
 «Ἐπῆ(γ)ες (ν)ᾶ δεῖς τί βοῦ κάμνει (πῶς εἶναι) ὁ τατάς σου;»
 Τὸ ἀρχ. τέττα, ποῦ εἶναι τιμητικὴ προσφώνηση νεωτέρου πρὸς πρεσβύτερο, ὅπως π.χ. παππού, θείτσα, κ.τ.δ. 333
- τηανίτης**, ὁ (= ψωμί τηγανισμένο μὲ λάδι).
 Τὸ ἀρχ. ὁ τηγανίτης (ἐνν. ἄρτος). 334
- τούνους** (= ποιανού).
 «Τούνους τὰ λέει;»
 «Τούνους εἶναι-ν-αὐτο-dὸ σπίτι(ν);»
 Ἡ ἀρχ. ἐρωτημ. ἀντων. τίς σὲ πτώση γενική. 335
- τριπέθαμος** (= αὐτὸς ποὺ ἔχει μῆκος τρεῖς πιθαμές).
 «Μάνα κ'ὶ αὐτός ὁ τριπέθαμος!»
 Τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ὁ τρισπίθαμος. 336
- τσάρουγας**, ὁ (= τὸ λαρύγγι).
 «Θ)ᾶ σὲ πκ'ῖα, κακόμοιρε, ἀποῦ τὸ τσάρουγαν-(ν)ᾶ σὲ πνίξω».
 Τὸ ἀρχ. ὁ λάρυγξ. 337
- τ-τ'ῖω** καὶ **ἀτ-τ'ῖω** (= ἀνθίζω).
 «Θαμ-μάdζομαι π-π'ῶς (δ)ἐν-ἀτ-τ'ῖοῦ-dῶ-γαρ-αβγῖω-dᾶ ξύλα,
 (ν)ᾶ βγάλουν-ἀργυρούς βλαστούς κ'αὶ συρματένα φύλ-λα».
 Τὸ ἀρχ. ἀνθῶ. 338
- ὑποταή**, ἡ.
 «Ἐμε(γ)αλῶσα-γ' (δ)ἐ-dοὺς ἔχω πγῖο στὴν-ὑποταήμ-μου» (λέγει ἡ μάνα γιὰ τὰ παιδιὰ της).
 Τὸ μτγν. ἡ ὑποταγή. 339
- φέλαγας**, ὁ (= εἶδος μαθητικῆς σάκας).
 Τὸ ἀρχ. ὁ θύλακος. 340
- ᾿φκ'αιρῶ** (= ἔχω εὐκαιρία, εἶμαι ἐλεύθερος, δὲν εἶμαι ἀπασχολημένος).
 «Φκ'αιρεῖς (ν)ᾶ ράψεις τὸ κουβίμ-μου; Γόχ'ι (δχι), (δ)ἐν-ι-᾿φκ'αιρῶ».
 Τὸ ἀρχ. εὐκαιρῶ. 341

- ῥκ'αῖρων-νω** (= ἀδειάζω)· ἐπίθ. **αὔκ'αιρος** (= ἀδειος), βλ. λ.
 «ῥκ'αῖρωσε τὸ κοφίνι(ν)».
 ῥὰπὸ τὸ ἀρχ. ἐπίθ. εὐκαιορος. 342
- ῥκολοῶ** (= εὐχομαι γιὰ κάποιον, δίνω εὐχές).
 «Τί βοῦ σοῦ ῥκαμε-γαί ῥκολοῶς του;»
 Τὸ μσν. εὐχολογῶ. 343
- ῥκρών-νομαι** καὶ **ῥουκρών-νομαι** (= ἀφουκράζομαι, ὠτακουστῶ).
 «Μήφ-ῥουκρών-νεσαι, γιατί ῥναιν-ἀμαρτία».
 Τὸ ἀρχ. ἐπακροῶμαι. 344
- φρίος**, τὸ (= τὸ βάραθρο).
 «Θῶρε μὴν-ι-γλιστρήσεις κ'αὶ π-π'έσεις μὲς στὸ φρίος».
 «Ὶσκότωσέ-δο-γ' ῥριζέ-δομ-μὲς στὸ φρίος».
 Τὸ ἀρχ. τὸ φρέαρ. 345
- ῥτάδζυμο**, τὸ (= τὸ ἐφτάζυμο).
 Τὸ μτγν. ἐπίθ. αὐτόζυμος. 346
- φταίρω** (= φταρνίζομαι).
 «Φταίρει, φταίρει κ'» (δ)έν-ι-ξέω τί βοῦ ῥ'χει».
 Τὸ ἀρχ. πταίρω. 347
- φταρμός**, ὁ (= τὸ φτάρνισμα).
 Τὸ ἀρχ. ὁ πταρμός. 348
- φτῶ** (= φτύνω).
 «(N)ἄ φτύσω πάνω, φτῶ τὰ μουστάκ'ια μου, (ν)ἄ φτύσω κάτω, φτῶ τὰ γένια μου» (παροιμία).
 Τὸ ἀρχ. πτύω. 349
- χ'αίνω** (= ἀνοίγω τὸ στόμα).
 «Ὶλ-λος ῥχανε-γι ῥλ-λος ἐμετάλαβε» (παροιμία ποὺ λέγεται, ὅταν κάποιος πετυχαίνει κάτι ποὺ δὲν τὸ περίμενε, ἐνῶ ἀποτυγχάνει ἕνας ἄλλος ποὺ θεωροῦσε βέβαιη τὴν ἐπιτυχία).
 Τὸ μτγν. χαίνω· τὸ ἀρχ. χάσκω. 350
- χοχλάδζω** (= βράζω).
 «Ὶλα κ'» ῥχόχλασε-δὸ νερό, (ν)ἄ ρίξουμε-δἄ μακ-κ'αρούνια».
 Τὸ μτγν. κοχλάζω. 351
- χόχλακας**, ὁ (= τὸ μεγάλο χαλίκι)· ὑποκορ. τὸ **χοχλάκ'ι**.
 «Χόχλακας ἡ καρδγιά σου, συβέτ-τ'ερε!» (= φράση ποὺ λέγεται γιὰ τὸν ἀσυγκίνητο ἢ εἰρωνικά γιὰ τὸ δειλό).
 Τὸ μτγν. ὁ κόχλαξ καὶ τὸ ἀρχ. ὁ κάχληξ. 352

- χοχλίός, ὁ.**
 «Ἐρκεσαι (ν)ὰ πᾶμεν-(ν)ὰ μαέψουμε χοχλιούς;»
 Τὸ ἀρχ. ὁ κοχλίας. 353
- χρουσόβουλ-λο, τό.**
 Τὸ μsn. τὸ χρυσόβουλλον. 354
- χρουσόμελο, τό.**
 «Ἐχει σου χρουσόμελα ἢ χρουσομηλιά μας!»
 Τὸ μτγν. τὸ χρυσόμελον. 355
- χρουσοφός, ὁ (=ὁ χρυσοχός).**
 «(Θ)ὰ πάω θέλω στόχ-χρουσοφόν-(ν)ὰ σοῦ παραγγείλω μνιά-bedόλιραν-
 -(ν)ὰ τή-гремѣς στὸλ-λαιμός-σου».
 Τὸ ἀρχ. ὁ χρυσοχός. 356
- χ'ύλισμα, τὸ (= τὸ ἄσπρισμα τοίχου μὲ χυλὸ ἀσβέστη).**
 «Ἐτελείωσα τὰ χ'ύλισματα κ'ι (θ)ὰ 'ρκ'ινίξω θέλω (ν)ὰ καθαρίδζω
 τοὺς ἀσβέστες ἀπὸ χάμαι».
 Τὸ μτγν. τὸ χύλισμα. 357
- ψαθυρί, τὸ (= τὸ κοιματάκι ἀπὸ κάτι σπασμένο).**
 Τὸ μτγν. τὸ ψαθύριον, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ὁ ψαθυρός
 (= ὁ εὐθραυστος). 358
- ψαρμουδιά, ἡ.**
 Τὸ μτγν. ἡ ψαλμοδιά. 359
- Ψικ'εύγω (= ἀκολουθῶ τιμητικά, συνοδεύω).**
 «Ψικ'εύγου-dòγ-γαbρό».
 «Γλέπε (βλέπε, πρόσεχε) ἐσοὺ τὸ παιδὶν-(ν)ὰ πάω ἐγὼ στὸ λείψανον
 (στὴν κηδεία)-(ν)ὰ 'ψικ'έψω».
 Τὸ μsn. ὀψικεύω. 360
- ψύχομαι (= κουράζομαι)· βλ. καὶ ποψύχομαι.**
 «Ἐψύχ'ης (= κουράστηκες); Ἴν-ναί (ναί)· μ' ἐποψύχ'η(ν)» (ἀλλὰ ξεκου-
 ράστηκα).
 Τὸ ἀρχ. ψύχω. 361

ΤΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

Παραθέτω τις λέξεις (ἀρχαῖες, ἑλληνιστικὲς καὶ μεσαιωνικὲς) στὴν ἀρχικὴ τους μορφή καὶ ὅχι στὴν ἰδιωματικὴ. Ὁ ἀριθμὸς ποὺ ἀκολουθεῖ κάθε λέξη παραπέμπει στὸν ἀντίστοιχο ἰδιωματικὸ ἀρχαῖσμό τῆς συλλογῆς.

ἀγγεῖον 2	ἀναμασῶμαι 229
ἀγελαῖος 10	ἀναμένω 188
ἀγκύλη 5	ἀναμύσσω 224
ἀγκωνίζω 127	ἀναμύω 230
ἀγρωστις 74	ἀναπέτομαι 37
ἀδιαλόγιστος 8	ἀνάπνοια 42
ἀθερῖνος 11	ἀναρρέουσα 43
ἄθλον 14	ἀναρρέω 43
αἰγιαλῖον, αἰγιαλὸς 116	ἀνασειώ 226
αἰγιλώπιον, αἰγίλωψ 117	ἀνάσπασμα 231
αἰμοβόρος 206	ἀνασπῶ 232
αἶρα 17	ἀνασύρω 225
ἀκατάλυτος 19	ἀναφαίνω 233
ἀκέραιος 22	ἀναφόριον 44
ἀκμάζω 170	ἀναχαράσσω 234
ἀκμαῖος 21	ἀναχάσκω 228
ἀκοή 23	ἀνδρίον 56
ἀκουή 23	ἀνεγείρω 40, 221
ἄκουρος 24	ἄνεμος 46
ἄκρος 173	ἄνετος 47
ἀλέθω 150	ἀνήρ 56
ἀλιεύω 189	ἀνθίας 12
ἄλς 29	ἀνθράκιον 13
ἄλωπός 31	ἀνθρωπεύομαι 15, 160
ἄμάραντος 32	ἀνθῶ 338
ἄμματίζω 205	ἀνορεξία 49
ἄμμοδύτης 33	ἀντζα 88
ἄμολγός 35	ἀντιδονῶ 239
ἄμόργη 34	ἀντίθεος 51
ἄμπειλα 36	ἀντικόπτω 55
ἄμπέλεις 36	ἀντιλογία 52
ἄμυλον 215	ἀντιλογῶ 240
ἀναβατός, ἀμβατός, ἀνεβατός 235	ἀντίμαχος 53
ἀναβολή 39	Ἀντίπαρχα 54
ἀναγιγνώσκω 45	ἄνω 57
ἀναγινώσκω 45	ἀόρατος 75
ἀναγκαστός 218	ἀπαμέλω 289
ἀνάγυρος 80	ἀπάντημα 61
ἀναδίδωμι 220	ἀπαρνή 62
ἀνάδοσις 219	ἀπογλυκαίνω 275
ἀνακολλῶ 222	ἀποδιαλέγω 278
ἀνακουφίζω 223	ἀποδίδωμι 281

ἀποδιώκω 279
 ἀποδόσιμος 280
 ἀπόξεμα 277
 ἀποκλείω 284
 ἀποκλείω 283
 ἀπόκτενον 72
 ἀπόλινον 68
 ἀπολογοῦμαι 285
 ἀπολύω 286
 ἀπομωραίνω 287
 ἀποπηδῶ 288
 ἀπορράπτω 290
 ἀπορρίψιμος 291
 ἀπορρίπτω 292
 ἀποσκάπτω 293
 ἀποσπογγίζω 297
 ἀποστρέφω 294
 ἀποσυνάγωγος 70
 ἀπόσυρμα 295
 ἀποσύρω 296
 ἀποσφίγγω 298
 ἀποτανύω 299
 ἀποτίθημι 207
 ἀποτιμῶ 71
 ἄπους 64
 ἀποψύχω 301
 ἀράσσω 308
 ἀργῶ 309
 ἀρνέεσθαι 78
 ἄροτρον 26
 ἄρρητος 81
 ἄρτι 6
 ἀσπάλθατος 85
 ἀσυγκόλλητος 87
 αὐλίδιον 227
 αὐτεξούσιος 152
 αὐτόζυμος 346
 ἀφεδρών 90
 ἄφθα 153
 ἀφνω 91
 ἀχάριτος 94

 βαβάζω 99
 βάζω 99
 βάρβαξ 97
 βαρύκωλος 98
 βατὶς 100
 βαυβαλίζω 96

βῆξ 101
 βήσσαλον 146
 βήχιον 101
 βλέπω 129
 βλήχων, γλήχων, βληχώνιον 130
 βοθρίζω 118
 βοτρυδίων, βότρυς 109
 βούκεντρον 107
 βούργα 134
 βούσυκον 105
 βρέφος 108
 βροῦλλον 110
 βρόχος 111
 βρυώνη 1
 βρυωνία 1
 βυθισμός 112

 γάβενος 95
 γαγγάμη 161
 γέμω 115
 γέλη 124
 γευματίζω 114
 γέφυρα, γεφύριον 119
 γυλός 102
 γογγύλη 103
 γονικός 104
 γραΐδιον, γραῖς 136
 γρυλλώνω 131
 γρώνη 135
 γύλος, γυλίσκος 138

 θέρω 145
 διαλογίζομαι 141
 διαπορεία 142
 διεγείρω 140
 δοθιήν 16
 δῶμα 173

 ἐγκαινίζω 123
 ἐγκαλῶ 122
 ἐγκόλπιον 3
 ἐγκοίλια 126
 ἐγκώμιον 128
 ἐγλαβή 4
 εἰδωλον 144
 ἐκ 150
 ἐκλαβή 4
 ἐκλέγω 125
 ἐκκηρυγῶ 245

ἔκπαλαι 149
 ἔκσπῶ 249
 ἔκσυσπῶμαι 255
 ἔκτυλλίσσω 254
 ἑλάτης 213
 ἑλάνω 182, 213
 ἑλαφρός 27
 ἑλέγχουμαι 190
 ἑλεδώνη 28
 ἑλυμος 9
 ἑμπελάζω 212
 ἑμπορεῖον 236
 ἑμπυρίζω 214
 ἔντερον 50
 ἐντεροσπασμός 241
 ἐντηρῶ, ἐντηροῦμαι 238
 ἔξαμον 58
 ἑξανασπῶ 246
 ἑξαντλῶ 248
 ἑξεντερρίζω 247
 ἑξεράω - ῶ 242
 ἑξηγῶ, ἑξηγοῦμαι 243
 ἑξιδρῶ 244
 ἑξιστορῶ 252
 ἐπαίρομαι 260
 ἐπακούω 65
 ἐπακούουσα 65
 ἐπακροῶμαι 344
 ἐπανέρχομαι 261
 ἐπιδέξις 266
 ἐπίθυμον 272
 ἔργον 257
 ἐρμηνεία 77
 ἔσω 331
 εὐκαιρος 89, 342
 εὐκαιρῶ 341
 εὐοδῶ 106
 εὐχολογῶ 343

ζύμωσις 154
 ζωοτροφία 155

ἡλακάτη 25
 ἡμερῶ 203

θαύμασμα 156
 θρόμβος 137
 θύλακος 340

θυματίζω 159
 θῶμιγξ 158

ἱγδίον, ἱγδισ, ἱγδη 113
 ἰδεῖν 143
 ἱκτερος 259
 ἱλαρός 186
 ἱξίνη 60
 ἱξός 59
 ἱονθος 120
 ἰῶ 121

κάματος 18
 καμμύω 162
 κανθός 20
 καπνοδόχος, καπνοδόχη 167
 καρῶ 282
 κατὰ 163
 κατακυλίω 168
 καταλαλῶ 164
 καταλύω 166
 καταμύω 162
 καταχώνω 165
 καύχη 169
 κάχληξ, κόχλαξ 352
 κίσηρις 171
 κνήθω 172
 κομμέρκιον 177
 κόρη 174, 175
 κόριον 174
 κοχλάζω 351
 κοχλίας 353
 κράββατος 67
 κροτών 176
 κταίς 72
 κύλινδρος 179
 κύμβη 180
 κύρτος 181
 κωνίον, κῶνος 178

λακτέα, λακτία 183
 λακτίζω 183, 184
 λάρυγξ 337
 λαφύσσω 193
 λαχίς, λάχος 163
 λεγὼ 185
 λιμώττω 187
 λογιάζω 191

λογίζομαι 191

μαλακκτήρ 195
μανός 196
Μαραθοῦς 197
μελάνθιον 200
μελίχλωρος 201
μεσημβριάζω 204
μεταίρω 198
μολόχη 209
μουχροῦτιν 211
μύλλος 216
μυλοκόπος 216
μυοθήρας 199
μυρμηκίζω 202
μύσσω 224
μωρία 38

νάμα 41
νάρθηξ 82
νεφέλη 48

ξέστης 250, 251
ξεστίον 251

ὀδοντάγρα 133
οἰάκιον, οἶαξ 132
οἰμώζω 217
ὀλός 256
ὀλυνθάζω 194
ὀλύνθιον 192
ὀλυνθος, ὀλονθος 30, 192
ὀμνύω, ὀμνυμι 208
ὀμφαλός 92
ὀρέγομαι 311
ὀρίγανος, -ον 73
ὀρμαθός 76
ὀρφανός 83
οὔρά, οὔράδιον 306
οὔτος 151
ὄφις 258
ὄχανον 93
ὄψικεύω 360

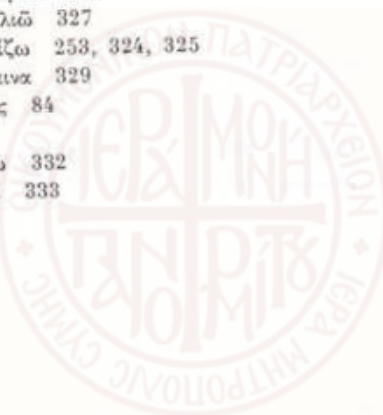
παράσταθμος 263
παρὰφρημι 264
παρώνυμος 262
πασσάλιον, πάσσαλος 265

πεδίον 267
πενιχρός 268
περιττός, περισσός 269
πεύκη 270
πήγανον 63
πηγή 271
πλάσσω 273
πλήσσω 274
πορφύρα 304
πούς 276
πρήθω, πρήσιμα 302
προπίπτω 303
προσώμιν 305
πταίρω 347
πταρμός 348
πτύω 349

ραβδίον, ράβδος 139
ράθυμος 79
ραίνω 307
ρέμβω 310

σακάζω, σγκάζω 312
σάμψυχον 313
σαργός 314
σειώ 330
σίγγυνον 270
σίκλος, σικλίον 315
σιλίγγιον 316
σικάλευθρον 317
σικιά 237
στειλειόν 319
στενορρύμη, στενορρύμιον 320
στιλβῶ 318
στοιβή 86
στομούχιον 210
στράγγι 321
στρόβιλος 46
στρόφιγξ, στροφίγγιον 323
συγχρίω, συγχριστός 328
συμφαγεῖν 326
συμφιλῶ 327
συνερίζω 253, 324, 325
σφύραινα 329
σχῖνος 84

τανύω 332
τέττα 333

τηγανίτης 334
τις 335
τοξεύω 147
τρισπίθαμος 336
τρόπις 331
τροπὸς 322

ὕδροστατοῦμαι 148
ὕπὸ 67
ὕποκοίλιον 66
ὕπονέφελος 69
ὕποταγή 339
ὕποτάσσω 300

φιλύκη 157
φρέαρ 345

χαίνω 350
χάσκω 350
χρυσόβουλλον 354
χρυσόμηλον 355
χρυσοχόος 356
χύλισμα 357

ψαθυρός, ψαθύριον 358
ψαλμοδία 359
ψύχω 361

